

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/B/2022/36124048426016004

**OBCHODNÁ A HOSPODÁRSKA SPOLUPRÁCA EÚ
S VÝCHODNÝM PARTNERSTVOM (NA PRÍKLADE
VYBRANEJ KRAJINY)**

Bakalárska práca

2022

Natália Riegelová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

**OBCHODNÁ A HOSPODÁRSKA SPOLUPRÁCA EÚ
S VÝCHODNÝM PARTNERSTVOM (NA PRÍKLADE
VYBRANEJ KRAJINY)**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program:	medzinárodné podnikanie
Študijný odbor:	ekonómia a manažment
Školiace pracovisko:	katedra medzinárodného obchodu
Vedúci záverečnej práce:	Ing. Barbora Družbacká

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

podpis

Podakovanie

Touto cestou by som sa rada podakovala mojej vedúcej školiteľke Ing. Barbore Družbackej za neustálu podporu, pomoc a užitočné rady pri písaní bakalárskej práce. Veľká vďaka patrí mojej rodine a priateľovi, ktorí pri mne počas celej cesty stáli.

ABSTRAKT

RIEGELOVÁ, Natália: *Ekonomická a hospodárska spolupráca EÚ s Východným partnerstvom (na príklade vybranej krajiny)* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná Fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Barbora Družbacká, – Bratislava OF EU, 2022. 65 s.

Cieľom záverečnej práce je preskúmanie obchodnej a hospodárskej spolupráce medzi EÚ a VP na príklade vybranej krajiny. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 7 grafov, 3 tabuľky a 3 obrázky. Prvá kapitola je venovaná súčasným vzťahom medzi skúmanými partnermi riešenej problematiky. Táto kapitola obsahuje 3 podkapitoly, v rámci ktorých objasňujeme postavenie EÚ vo svetovom hospodárstve a jej spoločnú obchodnú a susedskú politiku k tretím krajinám. Taktiež sa bližšie pozrieme na vznik VP, súčasné hodnoty ekonomických ukazovateľov jednotlivých krajín a osobitné postavenie Bieloruska v rámci VP. V druhej kapitole je stanovený primárny cieľ záverečnej práce, parciálne ciele, metodika a metódy skúmania prostredníctvom ktorých sme uskutočňovali náš výskum. Tretia kapitola predstavuje praktickú časť záverečnej práce a charakteristiku vzťahov vybranej krajiny s EÚ. Táto kapitola obsahuje 5 podkapitol v rámci ktorých objasňujeme históriu vzniku Moldavska a jeho ekonomickú situáciu, vznik a priebeh jeho obchodnej a hospodárskej spolupráce s EÚ, ich súčasnú štruktúru zahraničného obchodu a perspektívne ekonomické plány a investičné príležitosti. Záverečná kapitola sa zaoberá výsledkami nášho výskumu a diskusiou ohľadom záverov našej práce.

Kľúčové slová: Európska únia, Európska susedská politika, Východné partnerstvo, Moldavsko, bilaterálne vzťahy, zahraničný obchod

ABSTRACT

RIEGELOVÁ, Natália: *Trade and economic cooperation of the EU with the Eastern partnership (on the example of the selected country)* – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Faculty of International Trade. – Thesis supervisor: Ing. Barbora Družbacká, – Bratislava OF EU, 2022. 65 p.

The aim of this thesis is to examine the trade and economic cooperation between the EU and the EaP on the example of a selected country. The thesis is divided into four chapters. It contains 7 graphs, 3 tables and 3 pictures. The first chapter is devoted to the current relations between the researched partners. The chapter contains 3 subchapters in which we explain the EU 's position in the world economy and its common trade and neighborhood policy with third countries. We will also take a closer look at the emergence of the EaP, the current values of economic indicators of individual countries and the special position of Belarus within the EaP. The second chapter sets out the primary goal of the thesis, partial goals, methodology and research methods through which we conducted our research. The third chapter represents the practical part of the thesis and the characteristics of the selected country 's relations with the EU. This chapter contains 5 subchapters in which we explain the history of Moldova and its economic situation, the origin and course of its trade and economic cooperation with the EU, their current structure of foreign trade and promising economic plans and investment opportunities. The final chapter deals with the results of our research and contains discussion on the conclusions of our work.

Key words: European union, European Neighbourhood Policy, Eastern Partnership, Moldova, bilateral relations, foreign trade

OBSAH

Úvod	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	11
1.1 Európska únia	13
1.1.1 Spoločná obchodná politika	14
1.1.2 Nástroje spoločnej obchodnej politiky	15
1.2 Európska susedská politika	17
1.2.1 Nástroje Európskej susedskej politiky	18
1.3 Východné partnerstvo	20
1.3.1 Ekonomická charakteristika VP	23
1.3.2 Osobitné postavenie Bieloruska vo VP	26
1.3.3 Pomoc EÚ počas pandémie COVID-19	28
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	30
3 Výsledky práce a diskusia	32
3.1 História Moldavska	32
3.2 Obchodná a hospodárska spolupráca EÚ a Moldavska	35
3.2.1 Akčný plán a ATP dohoda	35
3.2.2 AA dohoda	39
3.2.3 DCFTA dohoda	41
3.2.4 VF dohoda	44
3.3 Ekonomická a investičná pomoc Moldavsku	46
3.4 Vzájomný zahraničný obchod EÚ a Moldavska	48
3.5 Investičné príležitosti v Moldavsku	52
4 Diskusia	56
Záver	58
Zoznam použitej literatúry	60

Zoznam skratiek

AA	Asociačná dohoda
ATP	Preferenčná obchodná dohoda
CPI	Index vnímania korupcie
DCFTA	Prehĺbená a komplexná dohoda voľného obchodu
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EIB	Európska investičná bank
ENI	European Neighbourhood Instrument
ENP	European Neighbourhood Partnership
ES	Európske spoločenstvo
EÚ	Európska únia
FTA	Dohoda o voľnom obchode
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode
MAP	Marketing Access Partnership
MAS	Marketing Access Strategy
NAP	Národný akčný plán
OECD ACN	Protikorupčná sieť OECD pre východnú Európu
OGP	Partnerstvo pre otvorené vládnutie
PCA	Dohoda o spolupráci a partnerstve
PZI	Priame zahraničné investície
SMEs	Malé a stredné podniky
SOP	Spoločná obchodná politika
TARIC	Integrovaná tarifa Spoločenstva
TPC	Trade Policy Committee
VF	Dohoda o zjednodušení vízového režimu a readmisii
VP	Východné partnerstvo
WHO	Svetová zdravotná organizácia
WTO	Svetová obchodná organizácia
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

V posledných desaťročiach čelil európsky kontinent niekoľkým veľkým zmenám. Patrili medzi ne nielen geografické zmeny, ale aj politické, ekonomické a sociálno-kultúrne posuny. Jedna z najdiskutovanejších tém je Európska únia (EÚ) a jej vplyv na kontinente a mimo neho. V tejto bakalárskej práci sa budeme venovať EÚ a jej obchodným a hospodárskym vzťahom s Východným partnerstvom.

Už od 90. rokov 20. storočia bolo jedným z hlavných strategických cieľov EÚ posilnenie vzťahov s jej susednými štátmi. Medzi východných a severovýchodných susedov EÚ patrí šesť post-sovietskych krajín – Bielorusko, Moldavsko, Ukrajina a tri krajiny južného Kaukazu (Arménsko, Azerbajdžan a Gruzínsko). Vzťahy ktoré EÚ s týmito členskými krajinami *Východného partnerstva* udržiava sú štruktúrované okolo bilaterálnych a multilaterálnych stratégií, zamerané na vytvorenie trvalých politických a ekonomických väzieb. Užšia spolupráca medzi EÚ a jej cieľovými východoeurópskymi partnermi je veľmi dôležitá pre vonkajšie vzťahy EÚ. Pre EÚ bolo mimoriadne dôležité zabezpečiť, aby týchto šesť štátov v procese osamostatnenia sa po sovietskom období bolo stabilnými a predvídateľnými, keďže nestabilita akéhokoľvek druhu hraničného štátu môže mať škodlivý vplyv na EÚ. Týchto šesť krajín po osamostatnení sa stali ešte bližšími susedmi a ich bezpečnosť, stabilita a prosperita čoraz viac ovplyvňuje EÚ.

Medzi krajinami Východného partnerstva je však čoraz väčšia diferenciácia vo vzťahoch k EÚ. Tri krajiny vyjadrili svoje želanie stať sa členmi EÚ a ďalšie tri, ktoré z mnohých dôvodov zvolili veľmi odlišné cesty. Hlavné obavy zahraničnej politiky EÚ voči týmto krajinám je vytvorenie demokratickej vlády, právny štát, ľudské práva a sociálno-ekonomická stabilita v regióne. Týkajú sa aj ďalších opakujúcich problémov v migrácii a mobilite, obchode, udržateľnosti a energetickej bezpečnosti. Celkovo boli procesy politicko a sociálno-ekonomickej transformácie v tomto zložitom regióne dosť pomalé. Možné príčiny sa týkajú interných problémov a nerovnomerného vývoju v šiestich krajinách, ale aj historického dedičstva, kultúry a geostrategického kontextu v ktorom sa partnerstvo vyvíja. Všetky tieto faktory bolo potrebné pochopiť a zohľadniť pri navrhovaní politiky, ktorých transformačné procesy a výsledky v týchto štátoch si ukážeme na príkladnej krajine – Moldavsku.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Pre pochopenie skúmanej problematiky bude prvá časť kapitoly venovaná medzinárodnej ekonomickej integrácii a jej podstaty integračných procesov. Posledné desaťročia v medzinárodnom obchode boli charakterizované práve rozvojom medzinárodných integračných vzťahov. Ich rozvoj spôsobil veľký prínos pre svetové hospodárstvo, kde hlavným aktérom bola globalizácia. Pod globalizáciou rozumieme rastúcu vzájomnú závislosť svetových ekonomík, kultúr a obyvateľstva, spôsobenú cezhraničným obchodom s tovarom a službami, technológiami a tokmi investícií, ľudí a informácií. Krajiny si budovali hospodárske partnerstvá na uľahčenie týchto pohybov mnoho storočí a tento výraz si získal popularitu najmä po studenej vojne na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia.¹

Vďaka spomínanej globalizácii vieme definovať medzinárodnú ekonomickú integráciu- ako proces postupného vzájomného prepájania, prispôsobovania a zblížovania jednotlivých národných ekonomík, ich ekonomických štruktúr, proces prehĺbovania závislosti medzi nimi a postupnej transformácie národných ekonomických štruktúr na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho regionálneho hospodárskeho komplexu. Medzinárodná ekonomická integrácia je najvyššou formou internacionalizácie (zmedzinárodnenia) hospodárskeho života v celej histórii svetového hospodárstva.²

V obchodných a iných ekonomických vzťahoch medzi krajinami, ktoré utvorili integračné zoskupenia existujú značné rozdiely, ktoré sa prejavili vo viacerých podobách. Podľa maďarského ekonóma Balassa (1962) existujú štyri rôzne stupne ekonomickej integrácie, ktoré zobrazujeme na obrázku 1:³

1. pásmo voľného obchodu,
2. colná únia,
3. spoločný trh,
4. hospodárska únia.

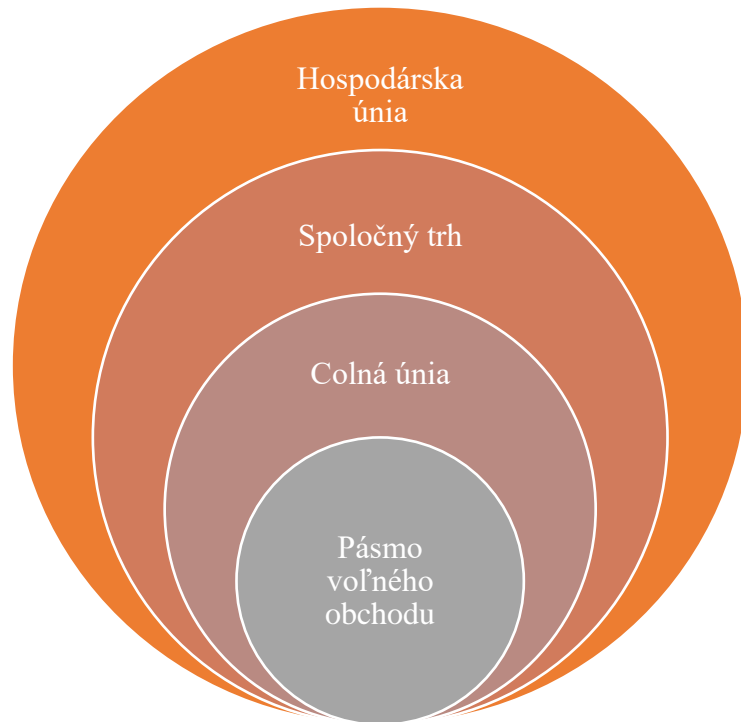
---

¹ KOLB, Melina. What Is Globalization? And How Has the Global Economy Shaped the United States?. USA: Peterson Institute for International Economics. [online]. 2018. [cit. 20.10.2021]. Dostupné na: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization>

² BALÁŽ, Peter a kol. Medzinárodné podnikanie. Bratislava: SPRINT. 2005. s. 131. ISBN 80-89085-51-2

³ HOSNY, Sadek Arm. Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literatur. USA: International Journal of Economy. Management and Social Sciences. [online]. May 2013. s. 134. ISSN 2306-7276. Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.685.3445&rep=rep1&type=pdf>

Obrázok 1 Integračné stupne podľa B. Balassu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Pásmo voľného obchodu

Predstavuje bezcolný a bezkontigenčný pohyb v oblasti dovozu a vývozu tovaru a služieb medzi jeho členmi. Rubom týchto výhod je odvracanie obchodu z nečlenských krajín. Pretože členovia pásma voľného obchodu naďalej udržiavajú clá voči nečlenom, môže u časti obchodu dôjsť k odklonu od efektívnejších výrobcov z nečlenských krajín.

Colná únia

Znamená zrušenie ciel medzi členmi a zavedenie spoločnej tarify na dovoz z nečlenských štátov, ktoré nahrádza predošlé národné colné tarify členských ekonomík.

Spoločný trh

V colnej oblasti má rovnaké charakteristiky ako colná únia a ďalej zahŕňa voľný pohyb pracovných síl a kapitálu medzi členskými krajinami.⁴

⁴ BALÁŽ Peter a kol. Medzinárodné podnikanie. Bratislava : SPRINT. 2005. s. 136-137. ISBN 80-89085-51-2

Hospodárska únia

Je najvyšší integračný stupeň a znamená zjednotenie menovej, fiškálnej, sociálnej a anticyklickej politiky. Zavedenie spoločných politik vyžaduje presun kompetencií z národných orgánov na spoločné nadnárodné orgány.

EÚ predstavuje v priestore svetového hospodárstva najvýznamnejšie a najpokročilejšie integračné zoskupenie 21. storočia, ako aj kľúčového hráča vo svetovej ekonomike a jedného z hlavných aktérov vybranej problematiky tejto bakalárskej práce. Nasledujúca podkapitola a veľká časť bakalárskej práce bude venovaná práve Európskej únii a jej obchodnej politike.

1.1 Európska únia

EÚ predstavuje v roku 2021 hospodárske a politické spoločenstvo dvadsiatich siedmich štátov Európy, ktoré sa dobrovoľne spojili na dosiahnutie spoločných cieľov a jednoty v Európe pomocou spoločnej zahraničnej a vnútornej politiky členských štátov. Európa sa stala z hľadiska počtu obyvateľov, ekonomického a technologického dynamizmu a politickej sily svetovou ekonomickou veľmocou. Vznikom a postupným rozširovaním EÚ sa vytvoril jednotný trh, ktorý tvorí silný a ekonomický priestor v ktorom je zabezpečený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Ide o jeden veľký multinacionálny celok, ktorý je najväčším vnútorným trhom s pevne stanovenými podmienkami platnými pre všetky členské krajiny.⁵

Tento multinacionálny celok od začiatku inklinoval k podpore obchodu nielen odstraňovaním prekážok obchodu medzi krajinami EÚ, ale aj podnecovaním ostatných krajín k obchodovaniu s EÚ. EÚ podporuje multilaterálny obchodný systém založený na pravidlách, ktorého obchodná politika je výhradnou právomocou EÚ. Znamená to, že právne predpisy v oblasti obchodu neprijímajú členské štáty, ale samotná EÚ, ktorá takisto uzatvára medzinárodné obchodné dohody. Keďže EÚ na globálnej scéne koná jednotne a neuplatňuje viaceré samostatné obchodné stratégie, má vo veciach globálneho obchodu silnú pozíciu.⁶

---

⁵ ČIHOVSKÁ, Viera a ČIHOVSKÝ Martin. Európsky marketing. Bratislava: Sprint dva. 2011. s. 7. ISBN 9788089393367

⁶ Európska rada Európskej únie. Obchodná politika EÚ. [online]. [cit. 22.10.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/trade-policy/>

1.1.1 Spoločná obchodná politika

Spoločná obchodná politika (SOP) vychádza z jednotných zásad, najmä vo vzťahu k úpravám colných sadzieb, uzavieraní colných a obchodných dohôd týkajúcich sa obchodu s tovarom a službami s partnermi z tretích krajín, ako aj k obchodným aspektom duševného vlastníctva, priamym zahraničným investíciám, zjednocovaniu liberalizačných opatrení, a vývozných politikách.⁷

Historické základy SOP už boli položené v starých Rímskych zmluvách z roku 1957. SOP sa realizuje vo výlučnej právomoci Európskej komisii od 1. januára 1969, kedy členské štáty Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) svoje národné kompetencie v zahraničnoobchodnej sfére presunuli v prospech orgánov Európskeho spoločenstva (ES).⁸ Základné princípy a ich úpravy boli ďalej definované v Amsterdamskej zmluve a v Zmluve z Nice. Najväčšie zmeny v oblasti SOP priniesla legislatívna úprava v znení Lisabonskej zmluvy (2009). Z hľadiska rozhodovacieho a schvaľovacieho procesu v súlade s touto zmluvou bol vytvorený Výbor pre obchodnú politiku (Trade Policy Committee - TPC). Jeho hlavnou úlohou je zosúladiť rozhodovací mechanizmus obchodných rokovaní s tretími krajinami s pravidlami vnútorného rozhodovania v rámci EÚ. Keďže členské štáty v zmysle SOP stratili autonómiu v otázkach vonkajšej obchodnej politiky, úlohou TPC je zabezpečiť ochranu záujmov členských štátov prostredníctvom ich obhajoby na tomto spoločnom fóre.⁹

Okrem zakladajúcich zmlúv ES/EÚ vychádza legislatívny základ SOP aj z prameňov medzinárodného práva verejného, ktorými sú:¹⁰

- Dohoda o zriadení WTO ,
- Dohody sprevádzajúce Dohodu o WTO: Všeobecná dohoda o clách a obchode (GATT, 1944), Všeobecná dohoda o obchode so službami, Dohoda o obchodných aspektoch práv k duševnému vlastníctvu,
- Medzinárodné multilaterálne zmluvy,
- Bilaterálne obchodné dohody.

---

⁷ Zmluva o fungovaní Európskej Únie. Piata časť. Hlava II. Článok 207

⁸ EHS je jedno z troch Európskych spoločenstiev (spolu s Európskym združením uhlia a ocele a Európskym združením pre atómovú energiu (EURATOM)). Zlučovacou zmluvou z 8. apríla 1965 sa EHS a EURATOM zlúčili do jednej inštitúcie. V roku 1993, keď nadobudla účinnosť Maastrichtská zmluva, bolo EHS premenované na Európske spoločenstvo (ES) a tvorí základ dnešnej Európskej únie.

⁹ Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Ciele spoločnej obchodnej politiky. [online]. [cit. 22.10.2021]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vzťahy-s-tretimi-krajinami/spolocna-obchodna-politika-eu/ciele-spolocnej-obchodnej-politiky>

¹⁰ LIPKOVÁ, Ľudmila a kol. Európska únia. Bratislava : Sprint dva. 2011. s. 121. ISBN 9788089393336

Hlavnými cieľmi spoločnej obchodnej politiky EÚ v súlade s princípom liberalizácie svetového obchodu v rámci Lisabonskej zmluvy sú:

- prispievanie k harmonickému rozvoju svetového obchodu,
- postupné zrušovanie obmedzení medzinárodného obchodu a k priamym zahraničným investíciám,
- znižovanie colných a iných prekážok.

1.1.2 *Nástroje spoločnej obchodnej politiky*

Spoločná obchodná politika EÚ používa na vykonanie svojich cieľov nasledujúce základné nástroje: ¹¹

- spoločná colná sadzba,
- nástroje obchodnej ochrany,
- nástroje prístupu na trhy tretích krajín.

Spoločná colná sadzba je udávaná v integrovanej tarife Spoločenstva (TARIC) a predstavuje súhrn colnej a obchodnej legislatívy uplatňovanej na vonkajších hraniciach EÚ s tretími krajinami. Ide o autonómne opatrenia a opatrenia v rámci GATT/WTO, preferenčné dohody, antidumpingové opatrenia. TARIC obsahuje kompletný colný sadzobník EÚ.¹²

EÚ stojí pevne proti nekalým obchodným praktikám prostredníctvom nástrojov na ochranu obchodu. Ak voľný obchod nie je spravodlivý, EÚ sa snaží obnoviť spravodlivosť a nastoliť rovnaké podmienky pre obe strany. Medzi **nástroje obchodnej ochrany** zaraďujeme autonómne a zmluvné opatrenia.

Autonómne opatrenia sú jednostranné opatrenia v oblasti dovozu a vývozu, ktoré slúžia na ochranu jednotného trhu EÚ. Patria sem: ¹³

1. **Antidumpingové opatrenia** - Pod cenovým dumpingom rozumieme vývoz výrobku do EÚ za cenu nižšiu, ako je normálna hodnota výrobku. Za normálnu hodnotu sa považuje buď cena výrobku, za ktorú sa predáva na domácom trhu mimo EÚ, alebo

---

¹¹ SARIO. Spoločná obchodná politika EÚ. [online]. [cit. 27.10.2021]. Dostupné na: https://export.slovensko.sk/zaciname-s-exportom/spolocna-obchodna-politika-eu/?fbclid=IwAR1hxdbC3tI_vZyRMA3_SG1rHv8cG-k-86MhWFcgUkWWZGn_j8oei7oviO0

¹² Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Integrovaná tarifa Spoločenstva (TARIC). [online]. [cit. 27.10.2021]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vztahy-s-tretimi-krajinami/colna-politika/integrovana-tarifa-spolocenstva-taric>

¹³ European Commission. Trade defense. [online]. [cit. 22.10.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/index_en.htm

cena založená na výrobných nákladoch a zisku. Opatrenia sa v tomto prípade používajú na zamedzenie cenového dumpingu ak v jeho dôsledku pôsobí import ujmu domácim výrobcom, alebo ak poškodzuje niektorý sektor ekonomiky.

2. **Antisubvenčné opatrenia** - Subvencia predstavuje finančný príspevok vlády alebo verejného orgánu tretích krajín, ktorý v prípade obchodu ovplyvňuje tvorbu cien tovaru dovážaného do EÚ. EÚ môže uložiť clá na neutralizáciu výhod takejto subvencie na dovážaný tovar.
3. **Záruky ako ochranné opatrenia** - Sú určené pre situácie, v ktorých je výrobné odvetvie EÚ ovplyvnené nepredvídaným, prudkým a náhlym zvýšením dovozu. Cieľom je poskytnúť odvetviu dočasný oddychový priestor na vykonanie potrebných úprav – záruky vždy prichádzajú s povinnosťou reštrukturalizovať sa. Na rozdiel od antidumpingových a antisubvenčných opatrení záruky sa nezameriavajú na to, či je obchod spravodlivý alebo nie, takže podmienky na ich uloženie sú prísnejšie.

Zmluvné opatrenia sú opatrenia, ktoré vyplývajú zo spoločnej zmluvy zainteresovaných strán. Obsahom zmluvného základu SOP EÚ sú zmluvné dohody EÚ o dovoze a vývoze tovaru, ktoré sa vzťahujú na jednotlivé tretie krajiny alebo ich zoskupenia. Európska Komisia predstavuje v tejto oblasti predkladateľa návrhov a vedenie vo vlastných rokovaniach. Členské štáty EÚ kontrolujú Komisiu pri vykonávaní týchto činností prostredníctvom Rady EÚ. Rada EÚ vydáva v tejto oblasti príslušné smernice, ktoré musí Komisia pri rokovaniach dodržiavať. Výsledkom rokovaní sú zmluvné dohody, ktoré uzatvára Rada na návrh Komisie rozhodnuté kvalifikovanou väčšinou. Za spomienku stojí aj fakt, že aj keď formálne nie je ES zmluvným partnerom GATT a WTO, pravidlá GATT/WTO predstavujú súčasť legislatívy EÚ.¹⁴

V rámci spoločnej obchodnej politiky a vykonania jej cieľov stanovila EÚ niektoré stratégie a **nástroje prístupu na trhy tretích krajín**. Hlavné politiky EÚ v oblasti prístupu na trh budeme rozoberať v dvoch rovinách:

---

¹⁴ LIPKOVÁ, Ludmila a kol. Európska únia. Bratislava : Sprint dva. 2011. s. 124. ISBN 9788089393336

Tovar a služby na vývozných trhoch EÚ

Stratégia prístupu na trhy tretích krajín - Market Access Strategy (MAS) a súvisiace partnerstvo pre prístup na trh - Market Access Partnership (MAP) predstavujú operačný nástroj obchodnej politiky EÚ určený na identifikáciu a odstránenie obmedzení prístupu na trh, ktorým čelia firmy EÚ na vývozných trhoch tretích krajín. MAS je kľúčovým nástrojom, prostredníctvom ktorého sa EÚ snaží spolupracovať s tretími krajinami s cieľom predchádzať prekážkam prístupu na trh, odstraňovať ich a znižovať.¹⁵

Ochrana trhu EÚ pred nekalým obchodom

Zahŕňa ochranu obchodu proti nespravodlivým dotáciám a dumpingu, ktorú sme už podrobnejšie rozobrali v časti – nástroje obchodnej ochrany.

1.2 Európska susedská politika

Európska susedská politika predstavuje nový ambiciózny druh obchodnej politiky vonkajších vzťahov EÚ, ktorej vznik súvisí s rozšírením a nadviazaním priateľských vzťahov medzi rozrastenou EÚ a jej susedmi na východe a juhu. Jej cieľom je prehĺbiť existujúce politické a ekonomické vzťahy a pomôcť krajinám v ich úsilí si posilniť stabilitu a reakciu na súčasné ekonomické, sociálne a bezpečnostné výzvy.¹⁶

Táto nová politika bola podmienená zmenami odohrávajúcimi sa v medzinárodnom prostredí po skončení studenej vojny. Následné skutočnosti viedli k novým príležitostiam pre politickú a ekonomickú spoluprácu v Európe. Snahou o znovu nadviazanie vzťahov medzi strednou a východnou Európou sa otvorila nová možnosť spolupráce, ktorá viedla k vzniku ambiciózneho projektu rozširovania, ktorý vyvrcholil na jar 2004 pristúpením desiatich nových štátov. Rozšírením došlo k posunutiu hraníc na východ, čo znamenalo ešte väčšie geografické a politické priblíženie krajinám, sužovaných nevyriešenými konfliktami a sériami ekonomických a sociálnych problémov. Potreba zabrániť destabilizačným procesom v susedstve, vybudovať alternatívny právny rámec a reagovať na zmeny v medzinárodnom prostredí a vo vnútorných procesoch samotnej EÚ viedlo k vytvoreniu Európskej susedskej politiky (European Neighbourhood Policy – ENP).¹⁷

---

¹⁵ HOEKMAN, Bernard et. al. The EU's Market Access Strategy: does it reach its main goals?. Italy: European University Institute. 2017. [online]. s. 38 ISBN: 978-92-846-2451-5 Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603860/EXPO_STU\(2017\)603860_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603860/EXPO_STU(2017)603860_EN.pdf)

¹⁶ Open Media Hub. The European Neighbourhood Policy. [online]. [cit. 28.10.2021]. Dostupné na: <https://openmediahub.com/eu-basics/european-neighbourhood-policy/>

¹⁷ DEBNÁROVÁ, Ľubica. Európska politika susedských vzťahov - hľadanie nových foriem partnerstva. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov. [elektronický zdroj]. Bratislava: Ekonóm. 2010. s. 31-32. ISBN: 978-80-225-3034-7. Dostupné na:

V súčasnosti ENP zahŕňa 16 krajín, ktoré môžeme rozdeliť do dvoch skupín: Susedia vo východnej Európe a na Kaukaze, menovite:

- Arménsko;
- Azerbajdžan;
- Bielorusko;
- Gruzínsko;
- Moldavsko; a
- Ukrajina,

ktoré sú zároveň súčasťou **Východného partnerstva (VP)** a susedia na južnom a východnom okraji Stredozemného mora:

- Alžírsko;
- Egypt;
- Izrael;
- Jordánsko;
- Libanon;
- Líbya;
- Maroko;
- Palestína;
- Sýria; a
- Tunisko.

Bielorusko je v tomto zozname krajín zapojené len veľmi obmedzene. Rusko nie je súčasťou ENP, avšak zapája sa do aktivít cezhraničnej spolupráce, ktoré sú súčasťou ENP.

1.2.1 Nástroje Európskej susedskej politiky

Základný rámec vymedzujúci vzťahy EÚ a jej susedov predstavujú Asociačné dohody uzatvorené so Stredomorskými štátmi a Dohody o spolupráci a partnerstve uzatvorené so štátmi východnej Európy. Na ich základe Komisia vypracováva správy o stave krajiny, ktoré posudzujú súčasný stav spolupráce, politickú a ekonomickú situáciu,

špecifikujú jednotlivé charakteristiky danej krajiny, inštitucionálne a sektorové aspekty a hodnotia možnosti pre ďalší rozvoj vzájomných vzťahov.¹⁸

Asociačné dohody (z angl. association agreements- AAs) sú právne záväzné dohody medzi EÚ a tretími krajinami. Zabezpečujú proces harmonizácie partnerskej krajiny s EÚ a zahŕňajú privilegované obchodné vzťahy, čo znamená, že krajina má jednoduchší prístup k určitým sektorom európskeho jednotného trhu. AAs zvyčajne liberalizujú obchod s obmedzeným súborom tovarov a služieb, ich cieľom je prehĺbiť politické väzby prostredníctvom finančnej a technickej podpory a možno ich chápať v rámci procesu rozširovania EÚ ako krok k členstvu v EÚ.¹⁹

Dohody o spolupráci a partnerstve (PCAs) sú právne záväzné dohody medzi EÚ a tretími krajinami. Prostredníctvom PCAs EÚ podporuje tieto krajiny pri budovaní silnej ekonomiky voľného trhu, zdravého prostredia pre podnikanie a zahraničné investície a poskytuje pomoc pri posilňovaní obchodných vzťahov.²⁰

Hlavnými pracovnými dokumentmi ENP sú *Akčné plány* dohadované medzi EÚ a jednotlivými partnerskými štátmi. Akčné plány sú politické dokumenty pokrývajúce množstvo kľúčových oblastí od politického dialógu a reformy až po obchod a opatrenia, postupne vedúce k príprave partnerov na získanie podielu na vnútornom trhu EÚ - justícii, energetike, doprave, životnom prostredí, výskume a vývoji a v sociálnej politike. Akčné plány sa vyznačujú vysokou diferenciáciou, ktorá pri zohľadnení rozdielnych špecifik krajín umožňuje EÚ odmeňovať tých partnerov, ktorí zaznamenajú najväčší pokrok. Keďže pokrok smerom k reforme do značnej miery závisí od vnútropolitických podmienok danej krajiny, politiky sú šité na mieru aby vyhoveli týmto skutočnostiam.²¹

Nástrojom finančného zabezpečenia ENP je **nástroj európskeho susedstva**. Podľa Nariadenia (EÚ) č. 232/2014, ktorým sa ustanovuje nástroj európskeho susedstva, European

---

¹⁸ DEBNÁROVÁ, Ľubica. Európska politika susedských vzťahov - hľadanie nových foriem partnerstva. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov. [elektronický zdroj]. Bratislava: Ekonóm. 2010. s. 33. ISBN: 978-80-225-3034-7. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/konferencie/zborniky/Zbornik_prispevkov_MDK_2010.pdf#page=31

¹⁹ Trade Justice Movement. European trade policy. [online]. [cit. 28.10.2021]. Dostupné na: https://www.tjm.org.uk/trade-issues/european-policy?fbclid=IwAR2BUOXOE9cExgGAlqSC0nSC_V_k-4WO0Y8DBBLZc66WBJ4DZSdMK3GoLJM

²⁰EU monitor. Partnership and cooperation agreement (PCA). [online]. [cit. 28.10.2021] Dostupné na: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh7gkuhng0wh>

²¹ BALFOUR, Rosa a ROTTA Alessandro. Beyond enlargement. The European neighbourhood policy and its tools. The International Spectator: Italian Journal of International Affairs. [online]. 2005. s. 7-20. Dostupné na: <https://sci-hub.se/https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/03932720508457107?scroll=top&needAccess=true>

Neighbourhood Instrument (ENI) - Zámerom ENI je vytvoriť oblasť spoločnej prosperity a dobrého susedstva medzi krajinami EÚ a partnerskými krajinami prostredníctvom:²²

- presadzovania ľudských práv, právneho štátu, udržateľnej demokracie a zapojenia občanov;
- udržateľného a začleňujúceho rastu a hospodárskeho, sociálneho a územného rozvoja vrátane postupnej integrácie do vnútorného trhu EÚ;
- mobility a kontaktov medzi ľuďmi vrátane výmeny študentov;
- regionálnej integrácie vrátane programov cezhraničnej spolupráce.

Významným kritériom, ktoré bude mať vplyv na poskytovanie finančných prostriedkov partnerským krajinám, bude dodržiavanie ľudských práv, demokracie a dobrej správy vecí verejných.

ENP predovšetkým charakterizuje bilaterálna politika, ktorá predstavuje priamu spoluprácu medzi Európskou úniou a jednotlivými susednými krajinami. Ďalej ju obohacujú a dopĺňajú iniciatívy regionálnej a multilaterálnej spolupráce ako napríklad:²³

- Východné partnerstvo na východe,
- Únia pre Stredozemie na juhu,
- Čiernomorská synergia,
- Politika severnej dimenzie EÚ pre Arktídu.

Vzhľadom na skúmanú problematiku predkladanej bakalárskej práce sa v nasledujúcich častiach práce budeme bližšie venovať práve hospodárskym vzťahom medzi Európskou úniou a Východným partnerstvom v rámci ich regionálnej spolupráce.

1.3 Východné partnerstvo

Potreba navrhnutia špecifického prístupu EÚ ku svojim východným susedom bola prvýkrát vyjadrená v diskusiách vedúcich k prijatiu ENP v marci 2004. Myšlienka plynula z obáv dopadov rozšírenia EÚ na krajiny ako Bielorusko, Moldavsko, Rusko²⁴ a Ukrajina. Neskôr v tom istom roku poľská vláda predložila členským štátom neoficiálny dokument

---

²² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 232/2014 z 11. marca 2014, (Ú. v. EÚ L 77, 15.3.2014, s. 27 – 43)

²³ EEAS. European Neighbourhood Policy (ENP). [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en

²⁴ Rusko rýchlo odmietlo byť súčasťou tejto politiky a snažilo sa o osobitnú bilaterálnu spoluprácu s EÚ.

vyzývajúci na „východnú dimenziu“: nový a špecifický prístup EÚ k tým istým krajinám, ktorý sa však rozšíril aj na krajiny južného Kaukazu. „Východná dimenzia“ ako oficiálny dokument sa objavil v máji 2008 v návrhu švédskej a poľskej vlády, ktorý predložili Rade, na vytvorenie „**východného partnerstva**“, ktoré malo EÚ rozvinúť so svojimi východoeurópskymi susedmi. VP bolo oficiálne založené v Prahe v novembri 2009 a pozostávalo z Bieloruska, Moldavska, Ukrajiny a troch južanských krajín Arménska, Azerbajdžanu a Gruzínska.²⁵ Cieľom tejto spolupráce je posilniť politické pridruženie a hospodársku integráciu šiestich partnerských krajín východnej Európy a južného Kaukazu.

EÚ sa zaviazala k silnej, diferencovanej a vzájomne výhodnej spolupráci so všetkými šiestimi partnermi VP bez ohľadu na úroveň individuálnych ambícií v ich vzťahoch s EÚ. Výmenou za uskutočnenie politických a ekonomických reforiem VP ponúka:²⁶

- nové zmluvné vzťahy,
- rozsiahle a komplexné dohody o voľnom obchode,
- kroky smerom k liberalizácii vízového režimu a multilaterálny rámec na diskusiu o týchto otázkach,
- pevný rámec pre multilaterálnu spoluprácu,
- uľahčenie prehľbovania bilaterálnej spolupráce s EÚ.

Základný rámec vymedzujúci vzťahy EÚ a VP predstavujú: Prehĺbené a komplexné dohody o voľnom obchode (DCFTA), Asociačné dohody (AA) a Dohody o zjednodušení vízového režimu a readmisii (VF).

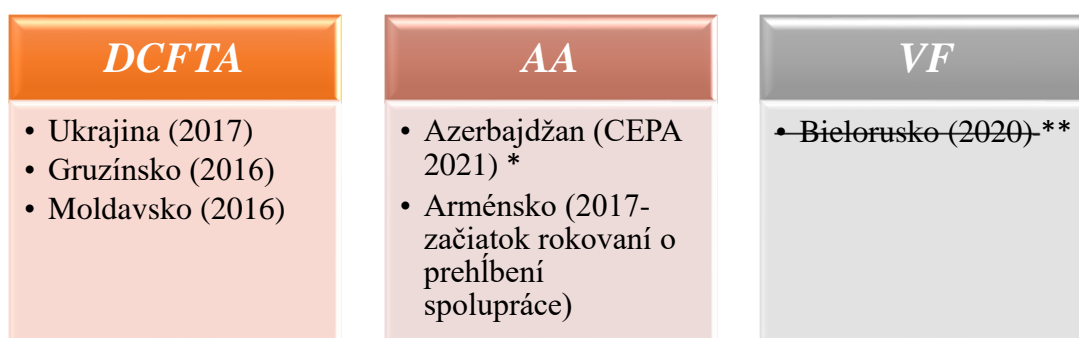
Na nasledujúcom obrázku 2 je zobrazený súčasný stav vzájomnej spolupráce a právnych dohôd:

---

²⁵ CROMBOIS, J. The Eastern Partnership: Geopolitics and policy inertia. *European View*. [online]. 2019; s. 89-96. Dostupné na: <https://sci-hub.se/https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1781685819836562>

²⁶ European Council. Eastern Partnership. [online]. 2021. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/>

Obrázok 2 Súčasný stav vzájomnej spolupráce EÚ a VP

*1. marca 2021 plne vstúpila do platnosti komplexná a rozšírená dohoda o partnerstve medzi EÚ a Arménskom (CEPA). Zámerom CEPA je posilnenie komplexného politického a hospodárskeho partnerstva a spolupráce medzi zmluvnými stranami na základe spoločných hodnôt a úzkych väzieb, a to aj zvýšením účasti Arménskej republiky na politikách, programoch a agentúrach EÚ.

**28. júna 2021 Bielorusko prerušilo svoju účasť vo VP.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe Rady EÚ a Európskej rady (2021).

Ako môžeme na obrázku 2 vidieť, EÚ má uzavreté DCFTA dohody s Ukrajinou²⁷, Gruzínskom a Moldavskom²⁸. Dohody DCFTA poskytujú v určitých sektoroch úplný prístup na vnútorný trh EÚ a správajú sa ako rozšírenie AA dohôd, kde pokrývajú navyše sektory ako životné prostredie, dopravu, vedu a vzdelávanie. Umožňujú zlepšenie prístupu k tovarom a službám, zníženie ciel, prekážok obchodu a zabezpečujú stabilné právne prostredie so zosúladenými postupmi a normami.²⁹

Na druhej strane máme VF dohody, ktoré predstavujú najmenej rozvinutú spoluprácu s VP a EÚ ju ešte stále vedie s Bieloruskom. Tieto dohody podporujú mobilitu a medziľudské vzťahy medzi občanmi EÚ a občanmi zmluvných strán dohody tretích krajín. Dohody uľahčujú vydávanie víz na krátkodobé pobyty, ktoré nie sú dlhšie ako 90 dní pobytu v rámci 180-dňového obdobia a poskytujú pravidlá na riadenie návratu neregulárnych migrantov prostredníctvom readmisných dohôd.³⁰

V nasledujúcich oddieloch druhej podkapitoly tejto bakalárskej práce sa budeme venovať ekonomickej charakteristike VP, bývalému členovi VP Bielorusku a dôvodom pre jeho náhly odchod, a pomoci VP zo strany EÚ počas pandémie COVID-19.

²⁷ 28.2.2022 Ukrajina oficiálne podpísala žiadosť o vstup do EÚ z dôvodu vojenskej operácie Ruska na ukrajinskom území.

²⁸ Gruzínsko a Moldavsko formálne požiadali o členstvo v EÚ 3.3.2022 kvôli obavám z ruskej invázie na neďalekej Ukrajine.

²⁹ Trade Justice Movement. European trade policy. [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: https://www.tjm.org.uk/trade-issues/european-policy?fbclid=IwAR2BUOXOE9cExgGAlqSC0nSC_V_k-4WO0Y8DBLZc66WBJ4DZSdMK3GoLJM

³⁰ Ministry for Foreign Affairs of Finland. Visa facilitation agreements. [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: <https://um.fi/visa-facilitation-agreements>

1.3.1 Ekonomická charakteristika VP

Štáty VP vznikli za rozpadu Sovietskeho zväzu (1991) v dôsledku čoho majú spoločnú históriu, ekonomické, kultúrne, sociálne a politické dedičstvo a rôzne úrovne príbuznosti alebo nepriateľstvá ktoré prechovávajú voči sebe. Napriek tomu tieto krajiny majú tendenciu nasledovať samostatné cesty rozvoja z nerovnakých štartovacích pozícií.

Už na prvý pohľad môžeme vidieť, že tieto krajiny netvorí homogénnu skupinu z hľadiska populácie či geografie. V tabuľke 1 sa nachádzajú základné makroekonomické ukazovatele krajín VP a podľa veľkosti populácie jednotlivých krajín môžeme skonštatovať vysoké rozdiely počtu obyvateľov medzi krajinami VP. Najväčšiu populáciu spomedzi všetkých krajín má Ukrajina so 44,13 mil. obyvateľov, čo je viac ako 16-násobok populácie Moldavska. Z hľadiska geografických rozdielov existujú odlišnosti medzi krajinami východnej Európy (Bielorusko, Moldavsko a Ukrajina), ktoré sa nachádzajú medzi EÚ a Ruskom, a krajinami južného Kaukazu (Arménsko, Azerbajdžan a Gruzínsko), ktoré sú uväznené medzi oblasťami vplyvu Ruska a Turecka. Táto situácia vedie k odlišným geopolitickým orientáciám: Irán a Turecko majú napríklad váhu na Kaukaze, ale majú menší potenciál ovplyvniť krajiny východnej Európy.³¹

Z ekonomického hľadiska v tabuľke 1 ďalej pozorujeme hodnotu hrubého domáceho produktu (HDP) na obyvateľa, ktorého najvyššiu hodnotu dosiahlo Bielorusko (19,15 tis. USD). Druhú najvyššiu hodnotu vykazovalo Gruzínsko (14,09 tis. USD) a najnižšie hodnoty znovu patrili Moldavsku (12,32 tis. USD). Najnižšie miery nezamestnanosti sa pohybovali medzi 4 % - 6 % a to v Moldavsku a Bielorusku. Naopak najvyššiu nezamestnanosť zaznamenalo Arménsko s 20,21 %. V prípade Arménska vysoká nezamestnanosť pretrváva už niekoľko rokov. Krajina zažíva chudobu a nedostatok pracovných pozícií. Práve preto krajina čelí jednej z najvyšších úrovní emigrácie na svete, pričom 30 % jej občanov žije v zahraničí.³²

Celková obchodná bilancia krajín VP je dlhodobo negatívna s výnimkou Azerbajdžanu. Dôvodom je bohatstvo prírodných zdrojov ktorými krajina disponuje. Ropný šok zvyšujúcich cien ropy z roku 2004, mal veľmi silný vplyv na hospodársky rozvoj krajiny a viedol k výraznému zvýšeniu jej kladnej bilancie zahraničného obchodu.³³ Otázka

---

³¹ PARMENTIER, Florent a VERLUISE Pierre. EU The Eastern Partnership. Diploweb. [online]. 21.11.2013. [cit. 26.11.2021]. Dostupné na: <https://www.diploweb.com/EU-The-Eastern-Partnership.html>

³² European Training Foundation. [online]. 2021. [cit. 26.11.2021]. Dostupné na: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-06/platform_work_armenia_1.pdf

³³ SEYFULLAYEV, İlgar. Protectionism and non-resource economic growth: Evidence from Azerbaijan. In Problems and Perspectives in Management [online]. Ukraine: LLC "Consulting Publishing Company

energetiky je dôležitá vo všetkých príslušných krajinách, avšak postavenie k nej sa v jednotlivých krajinách líši. Kde Azerbajdžan je významnou krajinou produkujúcou zemný plyn, Ukrajina a Bielorusko sa vyznačujú nízkou energetickou účinnosťou a závislosťou energie na Rusku. Svoje postavenie vo vzťahu k EÚ tieto krajiny zastávajú ako jej nevyhnutný tranzit.

Tabuľka 1 Základné makroekonomické ukazovatele krajín VP za rok 2020

	Populácia (v mil.)	HDP/obyv. (v USD PPP)	Nezamestnanosť (v %)	Celková obchodná bilancia (v mil. USD)	Obchod s EÚ (v %)	Obchod s Ruskom (v %)
Arménsko	2,96	12592,64	20,21	-1,764	18 %	30,3 %
Azerbajdžan	10,11	13699,67	6,27	2,622	36,3 %	10,9 %
Bielorusko	9,4	19148,18	5,28	-3,133	19,3 %	47,9 %
Gruzínsko	3,71	14089,30	12,05	-4,105	22,4 %	11,7 %
Moldavsko	2,62	12324,39	4,71	-2,570	52,3 %	10,4 %
Ukrajina	44,13	12377,02	9,48	-4,091	39,3 %	7,0 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z The World Bank, 2020, Európska Komisia, 2020.

Na základe analýzy podielu importu, ako aj exportu krajín VP s EÚ, môžeme skonštatovať, že EÚ predstavuje pre väčšinu krajín regiónu najväčšieho obchodného partnera. Vplyv Ruska je však stále citelný v regióne VP a predstavuje vysoký podiel v celkovom medzinárodnom obchode týchto krajín. Rusko ako partner č. 1 figuruje pri Arménsku (30,3 % , 1,89 mld. EUR) a Bielorusku (47,9 % , 25,84 mld. EUR). Druhým najdôležitejším partnerom je pre Moldavsko (10,4 % , 718 mil. EUR) a tretím pre Azerbajdžan (10,9 % , 2,34 mld. EUR), Gruzínsko (11,7 % , 1,16 mld. EUR) a Ukrajinu (7,0 % , 6,36 mld. EUR).

“Business Perspectives”. 23.11. 2020. s. 121-129. ISSN 1810-5467. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/346400371_Protectionism_and_non-resource_economic_growth_Evidence_from_Azerbaijan

Korupcia predstavuje závažný problém v krajinách VP a ohrozuje hospodársky rozvoj, politickú stabilitu, ako aj dôveryhodnosť vlád. Aj keď sa dosiahol určitý pokrok v prijímaní protikorupčných zákonov, hlavné faktory zostávajú nezmenené. Vo všetkých krajinách panujú mocné výkonné zložky alebo v niektorých prípadoch jednotlivci. V Arménsku a Azerbajdžane mnohí vysokopostavení politici stále udržiavajú silné kontakty v podnikateľskej sfére. Slabé súdne systémy taktiež spomaľujú a znemožňujú boj proti korupcii v regióne. Vo všetkých šiestich krajinách je súdnictvo vnímané ako jedna z inštitúcií najviac postihnutých korupciou.³⁴

Na nasledujúcej tabuľke 2 môžeme vidieť rebríček Indexu vnímania korupcie (CPI) pre jednotlivé krajiny VP za rok 2020 zostavené mimovládnu organizáciou Transparency International.

Tabuľka 2 Vnímanie korupcie vo VP v roku 2020

	Arménsko	Azerbajdžan	Bielorusko	Gruzínsko	Moldavsko	Ukrajina
Miesto	60.	129.	63.	45.	115.	117.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát Transparency International, 2020.

Najlepšie umiestnenie v rebríčku korupcie 2020 získalo Gruzínsko, ktoré sa umiestnilo na 45. mieste zo 180 krajín. Po ňom nasleduje Arménsko (60) a Bielorusko (63). Najväčšiu korupciu podľa CPI zažívajú krajiny Moldavsko (115), Ukrajina (117) a Azerbajdžan (129).

EÚ v pomoci boji proti korupcii založila *Program EÚ za integritu pre VP* s cieľom posilniť rozvoj protikorupčnej politiky, integritu v špecifických sektoroch náchylných na korupciu: vzdelávanie a podnikanie, a podporiť reformy v oblastiach verejných služieb a súdneho systému. Táto viacročná spolupráca sa realizuje spoločne s Protikorupčnou sieťou OECD pre východnú Európu a Strednú Áziu (OECD ACN) a Partnerstvom pre otvorené vládnutie (OGP).³⁵

³⁴ MCDEVITT, Andrew. The State Of Corruption: Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine. Germany: Transparency International. [online]. 2015. s. 2-3. ISBN: 978-3-943497-83-0. Dostupné na: https://images.transparencycdn.org/images/2015_StateOfCorruption_AMAZGEMDUA_EN.pdf

³⁵ Open Government Partnership. EU for Integrity Programme for the Eastern Partnership. [online]. 2021: [cit. 27.11.2021]. Dostupné na: <https://www.opengovpartnership.org/eu-for-integrity-programme/>

1.3.2 *Osobitné postavenie Bieloruska vo VP*

Vzťahy medzi Bieloruskom a EÚ boli napäté už v 90. rokoch, čo sa dá priamo pripísať autoritatívnemu režimu prezidenta Alexandra Lukašenka, ktorý porušoval ľudské práva a občianske slobody. EÚ podpísala v roku 1995 s Bieloruskom PCA dohodu, ktorej ratifikácia však bola pozastavená po tom, ako Lukašenko v roku 1996 rozpustil parlament, predĺžil svoje pôsobenie a rozšíril prezidentské právomoci. V roku 2004 po sfaľovanom referende o zrušení obmedzení týkajúcich sa prezidentských období, zaviedla EÚ prvé vízové sankcie pre viacero predstaviteľov režimu, ako aj reštrikcie proti štyrom osobám uvedených v súvislosti s nevyriešenými zmiznutiami dvoch opozičných politikov v rokoch 1999 a 2000.³⁶

Tieto reštrikcie pre jednotlivé štyri osoby zahŕňajú zbrojné embargo, zákaz vývozu tovaru na vnútornú represiu, zmrazenie aktív, a zákaz cestovania, ktoré sa 17. februára 2020 Rada rozhodla predĺžiť o jeden rok, do 28. februára 2021. Zároveň od októbra 2020 EÚ postupne zaviedla ďalšie reštriktívne opatrenia voči Bielorusku. Opatrenia boli prijaté v reakcii na podvodný charakter prezidentských volieb v auguste 2020 a na zastráňovanie a násilné potláčanie pokojných demonštrantov, členov opozície a novinárov. Medzi sankciami postihnuté osoby patrili aj bieloruský prezident Alexandr Lukašenko a jeho syn a poradca pre národnú bezpečnosť Viktor Lukašenko, ako aj ďalšie kľúčové postavy politického vedenia a vlády, vysokopostavení členovia súdneho systému a niekoľko významných ekonomických aktérov. Ďalší – štvrtý balík sankcií bol uvalený 21. júna 2021 voči 78 bieloruským jednotlivcom a ôsmim subjektom. Okrem toho bolo v súvislosti s núteným a nezákonným pristátím letu spoločnosti Ryanair v Minsku 23. mája 2021 označených sedem jednotlivcov a jeden subjekt, na ktorý sa vzťahuje toto nové kolo reštriktívnych opatrení. V rámci režimu sankcií voči Bielorusku je teraz označených celkovo 166 jednotlivcov a 15 subjektov.³⁷

---

³⁶ ADAMSKI, Lukasz et. al. Eastern Partnership: The Opening Report. Warsaw: THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. [online]. 2009. s. 61. Dostupné na: http://pdc.ceu.hu/archive/00003766/01/Report_EP_2009_eng.pdf

³⁷ European Council. EU relations with Belarus. [online]. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/belarus/>

Tabuľka 3 Časová os sankcií EÚ voči Bielorusku

2004	2020	2021
<ul style="list-style-type: none"> • prvé vízové sankcie pre niekoľko predstaviteľov režimu • reštrikcie voči 4 osobám spojené so zmiznutím - predĺžené do 28. februára 2021	<ul style="list-style-type: none"> • 2. október 16. november 17. december <p>tri balíky sankcií zahŕňajúce 90 osôb vrátane prezidenta Lukašenka - predĺžené do 28. februára 2022</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 21. jún <p>štvrtý balík sankcií voči 78 osobám a 8 subjektom + 7 osôb a 1 subjekt spojených s núteným a nezákonným pristátím letu spoločnosti Ryanair v Minsku 23. mája 2021</p>

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Naštrbené vzťahy EÚ a Bieloruska zapríčinené sankciami vyvrcholili v prerušení účasti Bieloruska na iniciatíve VP. So slovami bieloruského ministra zahraničných vecí: "Nemôžeme splniť naše záväzky vyplývajúce z tejto dohody uprostred sankcií a obmedzení uvalených EÚ," zrušili svoju účasť vo VP a iniciujú postupné pozastavenie readmisnej dohody s EÚ.³⁸ Zjednodušenú časovú os sankcií voči Bielorusku zo strany EÚ ilustrujeme v tabuľke 3.

VF dohoda medzi EÚ a Bieloruskom vstúpila do úplnej platnosti len v júli roku 2020 a jej zrušenie bude mať za následky negatívne dopady voči občanom Bieloruska. Táto dohoda uľahčuje bieloruským občanom získať víza na vstup do EÚ. Pre všetkých občanov Bieloruska bez ohľadu na účel ich cesty alebo typ pasu sa poplatok za vízum znižuje na 35 EUR, poplatok za službu sa znižuje na 30 EUR. Okrem toho, pre niektoré kategórie cestujúcich ako sú obchodníci, novinári, zástupcovia organizácií občianskej spoločnosti, členovia oficiálnych delegácií a niekoľko ďalších, sa poplatok za vízum úplne ruší, na účely cesty sa vyžaduje menej dokumentov a majú nárok na víza na viac vstupov na dlhšie trvanie (do 5 rokov). Držitelia nových biometrických diplomatických pasov sú úplne oslobodení od vízovej povinnosti.³⁹

³⁸ BROZOWSKI, Alexandra. Euractiv. EU reproves Belarus' walkout from the Eastern Partnership. [online]. 29. 6. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/eu-reproves-belarus-walkout-from-the-eastern-partnership/>

³⁹ European Commission. Visa Facilitation and Readmission: the agreements between the European Union and Belarus enter into force. . [online]. 1.7.2020. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/news/visa-facilitation-and-readmission-agreements-between-european-union-and-belarus-enter-force_en

V readmisnej časti dohody sa na základe reciprocity ustanovili postupy na bezpečný a riadny návrat osôb, ktoré majú nelegálny pobyt v EÚ alebo Bielorusku, pri plnom rešpektovaní ich práv podľa medzinárodného práva.⁴⁰ Pozastavením platnosti dohody sa negatívne ovplyvní spolupráca s EÚ v boji proti nelegálnej migrácii a organizovanému zločinu, keďže Bielorusko susedí s členskými štátmi EÚ Poľskom a Litvou.

Ak sa pozrieme na čísla v rámci obchodu, EÚ je pre Bielorusko druhým hlavným obchodným partnerom, ktorý predstavuje 19,3 % celkového obchodu krajiny s tovarom, ktorý v roku 2020 dosiahol 10,4 miliardy EUR. Narušenie spolupráce medzi Bieloruskom a EÚ bude mať teda značný dopad nie len na zjednodušený pohyb cestovania občanov, ale aj na celkový obchod krajiny.

1.3.3 Pomoc EÚ počas pandémie COVID-19

EÚ spolu s Európskou investičnou bankou (EIB) zmobilizovala viac ako 2,5 miliárd EUR na podporu Arménska, Azerbajdžanu, Bieloruska, Gruzínska, Moldavska a Ukrajiny pri boji proti pandémie a na sociálno-ekonomické zotavenie. EÚ a Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) poskytli zdravotnícky materiál v množstve:⁴¹

- viac než 11 miliónov osobných ochranných prostriedkov,
- 12 000 laboratórnych súprav,
- viac ako 1500 ventilátorov, koncentrátorov kyslíka a pulz oxymetrov,
- a viac ako 20 000 testovacích súprav PCR.

Spolupráca EÚ a WHO v spoločnom regionálnom programe vznikla vo februári 2021 na poskytnutie kľúčovej pomoci pri zabezpečení miestnej pripravenosti a pripravenosti na bezpečné a efektívne očkovanie obyvateľstva týchto krajín.

Taktiež sa zrodil Program solidarity Východného partnerstva COVID-19 na podporu najviac postihnutých častí obyvateľstva prostredníctvom malých grantov zameraných na oživenie ekonomiky, vzdelávanie, sociálne služby a ochranu. Finančné prostriedky poskytnuté v rámci tohoto programu jednotlivým krajinám VP sú znázornené v obrázku 4:

42

---

⁴⁰ EEAS. Delegation of the European Union to Belaru, Belarus and the EU. [online]. 11.5.2016.[cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/delegations/belarus/15975/belarus-and-eu_en

⁴¹ European Union. EU support to Eastern Partnership countries in tackling COVID-19. [online]. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-09/coronavirus_support_eap.pdf

⁴² European Union. EU support to Eastern Partnership countries in tackling COVID-19. [online]. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-09/coronavirus_support_eap.pdf

Obrázok 3 Finančné prostriedky poskytnuté krajinám VP

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát Európskej Komisie 2021.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce je preskúmanie súčasných obchodných a hospodárskych vzťahov EÚ s VP na príklade vybranej krajiny. Na dosiahnutie vytýčeného hlavného cieľa sme si stanovili nasledovné parciálne ciele, ktoré napomáhajú k lepšiemu pochopeniu skúmanej problematiky:

- objasnenie spoločnej obchodnej politiky EÚ k tretím krajinám a jej nástroje,
- vysvetlenie dôležitosti ENP a jej nástrojov pri vzniku VP,
- zhodnotenie histórie VP, ako aj súčasného stavu obchodnej spolupráce krajín VP s EÚ,
- analýza osobitného postavenia Bieloruska v kontexte VP,
- preskúmanie obchodnej a hospodárskej spolupráce EÚ s Moldavskom od jej vzniku až po súčasnosť,
- vyhodnotenie súčasnej štruktúry zahraničného obchodu medzi Moldavskom a EÚ.

Bakalárska práca je po obsahovej stránke rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole sme sa venovali súčasnému stavu riešenej problematiky, a je rozdelená do ďalších troch podkapitol. V prvej podkapitole sme objasnili konanie EÚ v rámci SOP politiky voči tretím krajinám a nástroje ktoré táto politika používa. V nasledujúcej podkapitole bližšie rozoberáme ENP politiku, jej vznik a zámer ako aj nástroje s ktorými dosahuje svoje ciele. V poslednej podkapitole prvej časti bakalárskej podrobne opisujeme vznik a súčasný stav VP. Porovnávame krajiny VP pomocou základných ekonomických ukazovateľov a bližšie analyzujeme Bielorusko a jeho osobitné postavenie vo VP. Na koniec sa pozrieme na pomoc EÚ, ktorú poskytla VP počas pandémie COVID-19.

V druhej kapitole podrobnejšie definujeme hlavný a parciálne ciele. Taktiež definujeme metódy skúmania, ktoré boli počas analýzy v práci použité.

Tretia kapitola je postavená na praktickej analýze skúmanej problematiky a je rozdelená do piatich podkapitol. Na začiatok sme považovali za dôležité predstaviť vybranú krajinu a jej históriu. Moldavsko ako bývala krajina ZSSR mala ťažkú cestu k osamostatneniu sa a jej sťažené podmienky rezonujú doteraz. Krajina sa radí do skupiny nízko príjmových krajín a odjakživa prejavuje záujem o členstvo v EÚ. Práve preto je nasledujúca podkapitola je venovaná obchodnej a hospodárskej spolupráci EÚ s Moldavskom. Objasňujeme v nej počiatky ich spolupráce ako aj súčasné výsledky

a vzťahy plynúce z ich dohôd. Nasledujúca podkapitola rozoberá odsúhlasené ekonomické a investičné plány na obnovu a zveľadenie Moldavska. Kapitola sa uzatvára štruktúrou zahraničného obchodu medzi Moldavskom a EÚ za rok 2020 a súčasnými investičnými príležitosťami v Moldavsku.

V diskusii a závere sme zhodnotili všetky získané informácie. Táto časť je zameraná na zdôraznenie najpodstatnejších zistení predkladanej bakalárskej práce.

Na vypracovanie bakalárskej práce sme využili predovšetkým sekundárne zdroje plynúce z rôznych knižných publikácií a internetových článkov. Vzhľadom na zvolenú aktuálnu tému práce, väčšina zdrojov je práve zahraničných, ktoré poskytujú detailné informácie o danej problematike. Veľa údajov a dát sme taktiež čerpali z relevantných štatistických databáz ako The World Bank, Národný štatistický úrad Moldavskej republiky, Eurostat, ktoré sme sprehľadnili v tabuľkách a grafoch a následne interpretovali.

Počas písania bakalárskej práce sme používali teoretické metódy. Prostredníctvom metódy analýz podrobne rozoberáme jednotlivých partnerov vybranej problematiky. Analyzujeme politiky EÚ a jej nástroje, ako aj náležitosti jednotlivých dohôd medzi krajinami VP a EÚ. Túto metódu doplníme metódou syntézy, napríklad prepojením ENP politiky so vznikom VP. Metódu indukcie využívame v tretej časti bakalárskej práce, kde na príklade vybranej krajiny opisujeme jednotlivé bilaterálne dohody, ktoré môžeme odvodiť aj pre ostatné krajiny VP. Spomedzi špeciálnych teoretických metód používame najmä kvantitatívne metódy a to štatistiku. Pri zhodnotení spolupráce VP s EÚ využívame základné ekonomické ukazovatele ako sú HDP na obyvateľa, nezamestnanosť a obchodná bilancia. Taktiež sa v tretej časti práce pozrieme na komoditnú a teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu Moldavska a EÚ.

3 Výsledky práce a diskusia

Moldavsko, ako vybraná krajina predkladanej bakalárskej práce, je vnútrozemská republika ležiaca východne od Karpát medzi riekami Prut a Dnester. Krajina susedí na západe s Rumunskom a na východe s Ukrajinou. Ako aj Ukrajina, Moldavsko je bývalým členom Sovietskeho zväzu (ZSSR). Pád ZSSR priniesol Moldavsku veľa slobody, no na druhú stranu aj ekonomickú nestabilitu a úpadok. Napriek solídnyim hospodárskym výsledkom za posledné dve desaťročia patrí Moldavsko stále medzi najchudobnejšie krajiny Európy s najnižším HDP.

Ekonomika Moldavska je prevažne zameraná na poľnohospodárstvo, ktoré disponuje vysoko úrodnou pôdou, z čoho je viac ako polovica orná pôda. Taktiež väčšina obyvateľov krajiny žije vo vidieckych oblastiach. Táto krajina však nemá žiadne ložiská nerastných surovín a väčšinu paliva dováža zo zahraničia, čo prispieva k vysokým cenám energií a dlhom voči zahraničným dodávateľom. V dôsledku toho je Moldavsko klasifikované ako krajina s nízkymi príjmami, kde približne tri štvrtiny obyvateľstva žije pod hranicou chudoby.

3.1 História Moldavska

Moldavsko počas veľkej časti svojej zaznamenanej histórie bolo dominované inými kultúrami. V staroveku to bola základňa Rímskej ríše. Po rozpade Rímskej ríše pokračoval prílev Slovanov a Vlachov do regiónu až do vzniku *Besarábie* v 15. storočí. Následný vplyv Osmanskej ríše v regióne pokračoval až do roku 1739, kedy sa nakrátko dostal pod ruskú okupáciu. Po rusko-tureckej vojne (1806-1812) Rusko anektovalo región Besarábie. Ruskú vládu prerušila porážka v Krymskej vojne (1853-1856) a v tom čase sa Moldavské a Valašské kniežactvá osamostatnili a zjednotili a v roku 1862 vytvorili Rumunsko. Toto zjednotenie však netrvalo dlho a po rusko-turecko-rumunskej vojne Rusko opäť získalo južnú Besarábiu.⁴³

Ruská nadvláda pokračovala až do konca prvej svetovej vojny, pokým na krátko stratilo kontrolu. Pred začiatkom druhej svetovej vojny sa Moldavsko opäť dostalo pod ruskú kontrolu a hlavným mestom sa stal *Kišiňov*. Po druhej svetovej vojne začala rusifikácia Moldavska naplno, keď bolo zrušené súkromné vlastníctvo, boli založené kolektívne farmy

---

⁴³ Education Encyclopedia – stateUniversity.com. Moldova. History & Background. [online]. [cit. 1.2.2022]. Dostupné na: <https://education.stateuniversity.com/pages/991/Moldova-HISTORY-BACKGROUND.html>

a veľké množstvo ľudí bolo deportovaných na Sibír. V dôsledku toho sa pôvodné obyvateľstvo stalo bilingválnym, hovorilo rusky aj rumunsky. V 70. rokoch 20. storočia bolo Moldavsko veľmi výnosné pre ZSSR vďaka jeho poľnohospodárstvu. Síce bolo najmenšou republikou spomedzi krajín ZSSR s menej ako 0,2 percentami pôdy, v hospodárskej produkcii bola na šiestom mieste.

Po páde ZSSR v auguste 1991 Moldavsko vyhlásilo svoju nezávislosť a stalo sa členom Organizácie Spojených národov. Od svojej nezávislosti však Moldavsko bojovalo s mnohými výzvami. Obzvlášť ťažké bolo vytvoriť životaschopný štát, kde predtým neexistovala žiadna suverenita a samospráva. Taktiež bez miestnej politickej tradície bolo ťažké sa dohodnúť na ústave a nájsť politických vodcov nepoškvrnených zvykmi autoritatívneho režimu ZSSR. Prechod riadeného hospodárstva na hospodárstvo voľného trhu bolo poznačené vládou ZSSR a ekonomikou založenou na štátnych a kolektívnych farmách. Keď boli mnohé z týchto fariem rozbité a odovzdané jednotlivcom po získaní nezávislosti, výsledkom bola značná strata produktivity, dislokácia a obvinenia z korupcie. Napokon ekonomický prechod bol brzdený skutočnosťou, že veľká časť moldavského priemyslu sa nachádzala v separátnom regióne **Podnesterska**, ktoré vyhlásilo autonómiu v roku 1990, čo následne vyústilo v občiansku vojnu. Tento prorusky orientovaný región je taktiež zdrojom veľkej časti elektriny v Moldavsku, ktorá bola v rôznych obdobiach prerušená. Cesta Moldavska k samostatnosti teda zostala plná prekážok – od prvých snáh o budovanie národa až po snahu krajiny o mier a prosperitu v 21. storočí.⁴⁴

Na grafe 1 môžeme pozorovať pomaly rastúcu hodnotu HDP na obyvateľa počas piatich rokov (1999-2003). Rok 1999 predstavuje pre Moldavsko bod zlomu a zároveň najnižší bod HDP na obyvateľa (5 tis. USD) od jeho autonómie. Kombinácia všetkých prekážok počas jeho osamostatnenia viedla k chudobe, oslabenej sociálnej štruktúre a masívnej pracovnej emigrácii. Moldavsko vypadlo zo skupiny stredne príjmových krajín a dostalo sa do nízko príjmových.

Oživenie moldavskej ekonomiky začalo v roku 2000 (5,1 tis. USD) vďaka pozitívnemu rastu v sektoroch priemyslu a služieb, aj napriek pokračujúcej recesii v poľnohospodárstve. Tento hospodársky rast bol však podporovaný najmä rastúcou regionálnou a domácou spotrebou. Zvlášť dôležitú úlohu pri oživení zohral domáci dopyt,

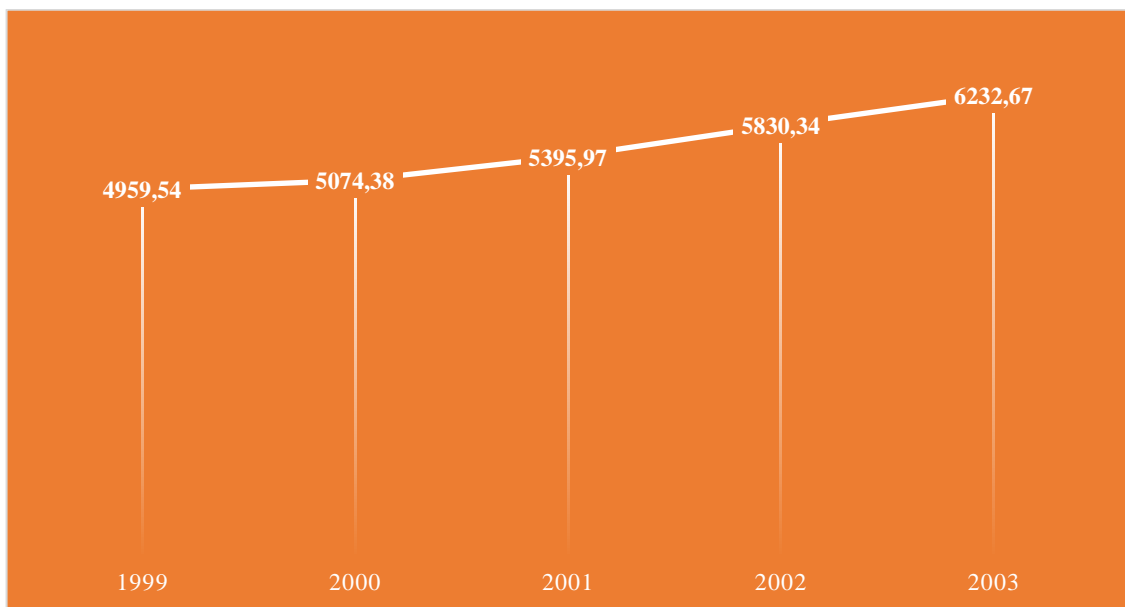
---

⁴⁴ LATHAM, Ernest et. al. Encyclopedia Britannica. Moldova. [online]. 9.8.2021. [cit. 1.2.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Moldova>

ktorí však prispel aj k eskalácii štrukturálnych nerovnováh v ekonomike. V dôsledku pomalého rastu domácej ponuky explózia spotreby vyvolala prudký rast dovozu. Remitencie migrantov zohrávali ústrednú úlohu pri financovaní domácej spotreby a udržaní ekonomického rastu.⁴⁵

Od roku 2001 (5,4 tis. USD) sa ekonomický rast ešte viac skonsolidoval, pričom ju podporili už dva spomenuté sektory a stavebníctvo. Rast sa však prevažne sústreďoval do oblasti hlavného mesta. Reálny príjem populácie podporili remitencie migrantov a rastúce reálne mzdy. Hodnoty HDP nasledujúce roky kontinuálne rástli a v roku 2008 dosiahli hodnotu 8,5 tis. USD. Závislosť ekonomiky na remitenciách sa však prejavil v roku 2009, kedy v dôsledku globálnej hospodárskej krízy remitencie klesli, čo v konečnom dôsledku prispelo k prudkému poklesu HDP (8. tis. USD). Po kríze sa perspektívy rastu Moldavska výrazne zhoršili a rast HDP sa spomalil. V roku 2019 HDP Moldavska zaznamenalo doposiaľ najvyššie hodnoty (13 tis. USD). Ako sme spomínali v podkapitole 1.3, HDP Moldavska sa v roku 2020 pohybovalo na 12,3 tis. USD, čo predstavuje pokles oproti minulému roku a zároveň najnižšie hodnoty spomedzi všetkých krajín VP. Tento pokles a nízke hodnoty sa dajú pripísať pandémie COVID-19, avšak táto krajina sa dlhodobo považuje za jednu z najchudobnejších a najmenej konkurencieschopných európskych krajín.

Graf 1 HDP na obyvateľa (v USD PPP) 1999-2003

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z The World Bank.

⁴⁵ POPA, Ana et. al. A Free Trade Area between the Republic of Moldova and the European Union: Feasibility, Perspectives and Potential Impact. Expert Grup. [online] January 2009. [cit. 2.2.2022]. Dostupné na: http://pdc.ceu.hu/archive/00006732/01/ExpertGrup2009_FTA_EU_Moldova.pdf

3.2 Obchodná a hospodárska spolupráca EÚ a Moldavska

Vývoj vzťahov medzi Moldavskom a EÚ bol skromnejší a pomalší ako v prípade vzťahov ES s krajinami strednej a východnej Európy. Hoci niektoré medzinárodné zmluvy zostali v platnosti aj po rozpade ZSSR, prvý dôležitý dokument medzi Moldavskom a ES - PCA – bol podpísaný v novembri 1994 a vstúpil do platnosti až v januári 1998. PCA priniesla skôr politickú spoluprácu bez výrazného ekonomického a obchodného vplyvu. Ako bolo uznané v oficiálnom dokumente EÚ, v tomto období boli hospodárske a obchodné vzťahy EÚ s Moldavskom minimálne a obchodný a investičný potenciál pre EÚ bol obmedzený. Napriek tomu, že PCA uviedla ďalšie možnosti rokovania o Dohode o voľnom obchode (FTA), v tomto smere sa nedosiahol žiadny významný pokrok. Ani Moldavsko ani EÚ neboli politicky pripravení začať takéto diskusie začiatkom 21. storočia.⁴⁶

PCA dohoda pokrývala všetky oblasti politiky od zahraničnej a bezpečnostnej, obchodnej a ekonomickej spolupráce až po bezpečnostnú politiku ohľadom drog, kriminality a obchodu s ľuďmi. Taktiež dávala priestor na spoluprácu v oblasti vedy a techniky, energetiky, životného prostredia, dopravy, poštových služieb, telekomunikácie, ale aj vzdelávania, sociálnej a kultúrnej spolupráce. Súčasťou bol aj politický dialóg o domácich a regionálnych medzinárodných otázkach spoločného záujmu, napr. dodržiavanie princípov demokracie a ľudských práv a politickej stability regiónu.⁴⁷ Podpísaním tejto dohody sa podarilo moldavským orgánom získať lepšie postavenie krajiny v medzinárodnej sfére ako aj zlepšenie demokratického obrazu krajiny. EÚ sa zároveň zaviazala podporiť úsilie Moldavska o upevnenie demokracie a dokončenie prechodu k trhovej ekonomike.

V roku 2001 sa Moldavsko stalo členom WTO, čo bol prvý signál, že je pripravené vstúpiť do diskusie o FTA s EÚ. Nenasledovali však žiadne rokovania, keď že EÚ sa zaoberala „*východným rozšírením*“ a budovaním vnútornej súdržnosti.

3.2.1 Akčný plán a ATP dohoda

V rokoch 2004-2005 bola stratégia EÚ voči Moldavsku integrovaná do ENP. Pre krajinu akou je Moldavsko mala politika ENP perspektívny prvok, ktorý predpokladal plánovaný vstup Rumunska do EÚ v roku 2007 a následný vznik novej hranice EÚ

---

⁴⁶ POPA, Ana et. al. A Free Trade Area between the Republic of Moldova and the European Union: Feasibility, Perspectives and Potential Impact. Expert Grup. [online] January 2009. [cit. 2.2.2022]. Dostupné na: http://pdc.ceu.hu/archive/00006732/01/ExpertGrup2009_FTA_EU_Moldova.pdf

⁴⁷ Zmluva o Partnerstve a Spolupráci medzi EÚ a Moldavskou republikou. 24.6.98

s Moldavskom. Politika ENP je založená na *akčných plánoch*, ktoré predstavovali základnú metódu spolupráce medzi EÚ a Moldavskom. Taktiež táto politika obsahovala predstavy do budúcnosti, možnosť rozšírenia spolupráce za hranice PCA. Dôležité je poznamenať, neustálu deklaráciu Moldavska o rozhodnutí vstúpiť do EÚ v budúcnosti.

Prvá krajina s ktorou sa Európska komisia dohodla na akčnom pláne je Moldavsko. Akčný plán podpísaný v roku 2005 stanovil stratégie spolupráce na trojročné obdobie a neskôr sa opakovane predlžoval. Hlavné zložky akčného plánu sú nasledujúce:⁴⁸

- **Politický dialóg** – reforma volebnej legislatívy, posilnenie nezávislosti súdnictva a základných slobôd, medzi ktoré patrí najmä sloboda prejavu, pluralitné médiá a boj proti korupcii, trvalé úsilie o urovanie konfliktu v Podnestersku a spolupráca s pohraničnou misiou,
- **Ekonomické a sociálne reformy a rozvoj** – zabezpečenie makroekonomickej stability, najmä bojom proti inflácii, dodržiavaním fiškálnej disciplíny a transparentnosti verejných financií, fungujúce trhové hospodárstvo, zlepšenie podnikateľského prostredia, zníženie nadmernej regulácie, reforma systému certifikácie pôvodu, pohyb osôb, koordinácia sociálneho zabezpečenia,
- **Spravodlivosť a právo a poriadok** – efektívna implementácia legislatívy, riadenie hraníc a boj proti organizovanému zločinu, drogám a praniu špinavých peňazí, zlepšenie právnych predpisov v oblasti azylu a migrácie, podieľanie sa na regionálnej a cezhraničnej spolupráci v oblasti migrácie,
- **Doprava, energetika, telekomunikácia a životné prostredie** – implementácia vybraných politík, opatrení a reforiem,
- **Medziľudské kontakty** – programy výskumu a vývoja, vzdelávanie a kultúrne otázky, spolupráca občianskej spoločnosti, cezhraničné a regionálne spolupráce.

Osobitná pozornosť sa v moldavskom akčnom pláne venovala Podnesterskému konfliktu. EÚ podporovala trvalé úsilie o urovanie konfliktu v Podnestersku, rešpektujúc suverenitu a územnú celistvosť Moldavska v rámci svojich medzinárodne uznávaných hraníc s garanciou demokracie, právneho štátu a ľudských práv. Tento konflikt vyvolával veľké obavy, vzhľadom na postavenie Moldavska ako budúcej susednej krajiny rozšírenej EÚ. Nielenže bola územná celistvosť Moldavska narušená, existovali vážne obavy

---

⁴⁸ GUDIM, Anatol. *Moldova Within Wider Europe. Problems of Economic Transition*. [online]. Routledge Taylor & Francis Group. 2005. s. 19-32. ISSN 1557-931X

o bezpečnosť vrátane údajného pašovania tovaru, zbraní do iných regiónov, cigariet, ľudí a drog na západ.⁴⁹ Tovar zvyčajne prichádzal do neďalekých ukrajinských prístavov Odessa a Illichivsk označený Podnestersko ako konečné miesto určenia, čím sa vyhol ukrajinským clám. Ďalej bol tovar odoslaný do Podnesterska po ceste alebo železnici, ale krátko po príchode bol reexportovaný naspäť do Ukrajiny, alebo cez vnútornú hranicu do Moldavska. Keďže reexport sa vykonával nezákonne, dovozcovia sa vyhli plateniu ukrajinských alebo moldavských dovozných ciel a DPH, čo im prinieslo veľký profit. Nelegálny dovoz bol pre moldavskú vládu mimoriadne nákladný. V dôsledku pašovania kuracieho mäsa utrpel ukrajinský rozpočet potenciálnu stratu až 35 mil. EUR v priebehu siedmich mesiacov v dôsledku daňových únikov. Potenciálna strata moldavského rozpočtu bola takmer 18 mil. EUR.⁵⁰

Akčný plán ako politický dokument síce riadil vzťahy medzi EÚ a Moldavskom, kontinuita PCA bola stále zachovaná. Navyše spoločné orgány – zriadené v rámci PCA presadzovali a monitorovali implementáciu akčného plánu. Úspešná implementácia akčného plánu mala pomôcť Moldavsku dosiahnuť ciele stanovené v PCA a k ďalšej integrácii do ekonomických a sociálnych štruktúr EÚ. Implementácia akčného plánu mala urýchliť aproximáciu moldavskej legislatívy, noriem a štandardov s tými EÚ.⁵¹ V tejto súvislosti mal akčný plán vybudovať základné piliere pre ďalšie pokračovanie hospodárskej integrácie založenej na implementácii obchodných a hospodárskych pravidiel a nariadení s potenciálom posilniť zahraničný obchod, investície a hospodársky rast. Akčný plán mal navyše navrhnuť a implementovať politiky a opatrenia na podporu sociálnej súdržnosti, zníženie chudoby a ochrany životného prostredia.

Súčasťou moldavského akčného plánu odsúhlaseného v roku 2005 v rámci nariadenia Rady EÚ č. 55/2008 (s účinnosťou od 31. januára 2008) bola aj **Preferenčná obchodná dohoda (ATP)**. ATP je jednostranný obchodný režim udelený EÚ na obmedzený čas. Touto dohodou EÚ umožňuje voľný prístup všetkých výrobkov s pôvodom

---

⁴⁹ MALGORZATA, Jakubiak. Prospects for EU-Moldova economic relations. [online] CASE – Center for Social and Economic Research. Warsaw. Poland. 2006. s. 42. IISBN 978-83-7178-420-0.

⁵⁰ International Crisis Group and Crisis Group interview. MOLDOVA'S UNCERTAIN FUTURE Europe Report N°175 – 17 August 2006. [online] EUBAM. Odessa, May 2006. s.4. [cit. 24.2.2022]. Dostupné na: https://www.files.ethz.ch/isn/23779/175_moldova_s_uncertain_future.pdf

⁵¹ EU. Country Strategy Paper 2004-2006. National Indicative Programme 2005-2006. Moldova. [online] s.5 [cit. 3.2.2022]. Dostupné na: <https://vdocument.in/reader/full/country-strategy-paper-2004-2006-national-indicative-country-strategy-paper>

v Moldavsku na jednotný trh EÚ, okrem určitých poľnohospodárskych produktov s obmedzenými úľavami:⁵²

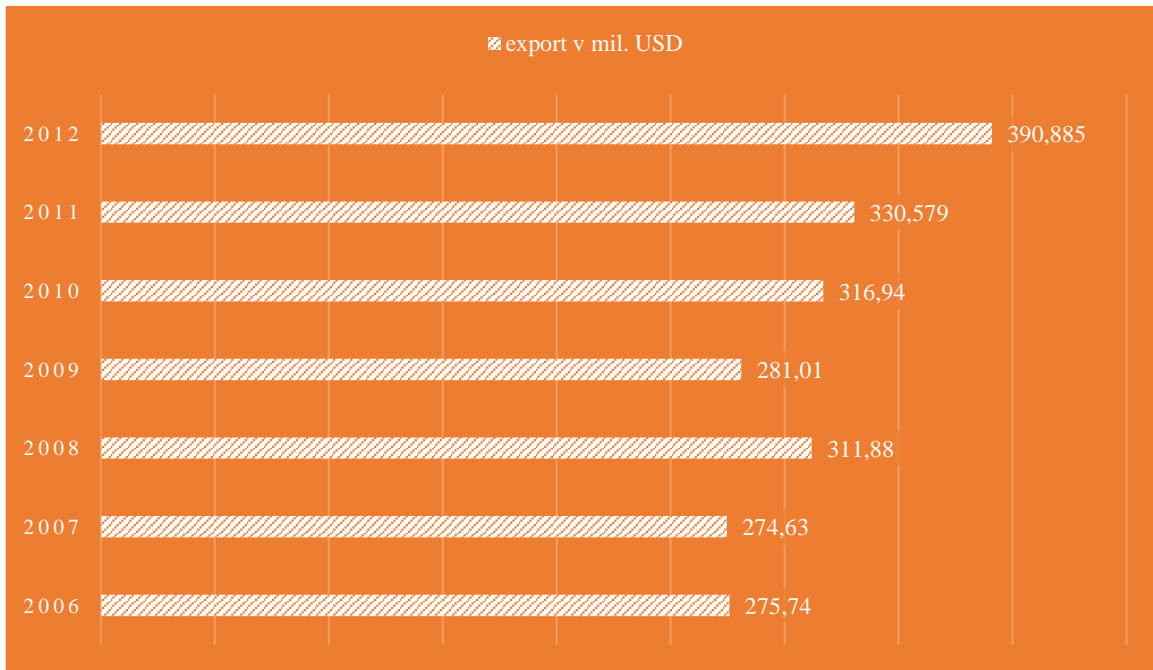
- **Oslobodenie od cla v rámci colných kvót pre:** čerstvé, chladené, mrazené alebo konzervované mäso (hovädzí dobytok, ošípané, ovce, kozy, hydina), mliečne výrobky, vtáacie vajcia, pšenica obyčajná, jačmeň, kukurica, biely cukor, víno čerstvého hrozna,
- **Zníženie ciel (oslobodenie od ad valorem komponentu v dovoznom cle):** na paradajky, cesnak, uhorky, cukety, artičoky, hrozno, jablká, hrušky, marhule, čerešne, broskyne, slivky, dule.

Na nasledujúcom grafe 2 môžeme pozorovať hodnoty exportu potravín, alkoholických a nealkoholických nápojov a octu Moldavska do EÚ od roku 2006 do roku 2012. Colné kvóty zavedené dohodou ATP na roky 2008-2012 výrazne zlepšili vývoz moldavských základných potravín do EÚ. V roku 2009 zaznamenalo Moldavsko hodnoty exportu 281 mil. USD, kde najviac vyvázaným tovarom na trh EÚ boli agropotravinárske výrobky ako: cukor, semená, slnečnicový olej, pšenica, alkoholické nápoje, kokos. Vývoz bieleho cukru a cukrovínok do krajín EÚ v rokoch 2008-2009 priamo súvisel s kapitalizáciou colných kvót udelených EÚ. Export v roku 2010 v hodnote 317 mil. USD pozostával najmä z vína. Aj keď Rusko zostávalo klasickým trhom pre moldavské vína, strediská EÚ na vývoz vína prostredníctvom ATP boli úspešne využívané Moldavskom. Pozitívny vývoj vo vývoze kryštálového cukru a vína zapríčinil zvýšenie exportu na 391 mil. USD v roku 2012 v porovnaní s hodnotami v roku 2006 (276 mil. USD) pred ATP dohodou.

---

⁵² SANDU, Ioana. EU-MOLDOVA TRADE RELATIONS: COMPETITIVE ADVANTAGES OF MOLDOVAN INDUSTRIES ON THE SINGLE MARKET. EUROPEAN UNION AT CROSSROADS: BUILDING RESILIENCE IN TIMES OF CHANGE [online]. EURINT. 2014. s. 194. ISSN 2393-2384. Dostupné na: https://cse.uaic.ro/eurint/proceedings/index_htm_files/EURINT2014_SAN.pdf

Graf 2 Export moldavských potravín, alkoholických a nealkoholických nápojov a octu do EÚ v mil. USD (2006-2012)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Národného štatistického úradu Moldavskej republiky.

Tento preferenčný obchodný režim bol platný do 31. decembra 2012, kedy bola ATP znovu obnovená do konca roka 2015 a to aj so zvýšenými výnimkami z colných kvót pre víno z čerstvého hrozna, pšenice a bieleho cukru. Pri týchto troch produktoch Moldavsko dokázalo využiť výhody ATP v najväčšej miere.

3.2.2 AA dohoda

Rokovania o AA dohode medzi Európskou komisiou a Moldavskom, vrátane DCFTA dohody sa začali v roku 2009. Od roku 2010 Európska Komisia opakovane dávala do pozornosti ako dobre prebiehali AA rokovania s Moldavskom, najmä pokiaľ išlo o pragmatický a proaktívny prístup moldavských orgánov v porovnaní s ostatnými štátmi VP. Avšak ešte pred vypuknutím vládnej krízy v Moldavsku v januári 2013 EÚ oznámila, že AA dohodu už nebolo možné ratifikovať v roku 2013 z dôvodu administratívnych odkladov. To spôsobilo veľké sklamanie medzi vysokými vládnymi úradníkmi v Kišiňove, ktorí ráтали s dlho očakávaným úspechom na summite vo Vilniuse. AA dohoda medzi EÚ

a Moldavskom bola nakoniec podpísaná v júni 2014 a predstavuje najdôležitejšie rozhodnutie o raste národného hospodárstva Moldavska a modernizácii krajiny.⁵³

Nahradením PCA dohody AA posunula politický dialóg a hospodársku integráciu medzi EÚ a Moldavskom do novej etapy. Hlavným cieľom AA dohody je prehĺbenie politických a ekonomických vzťahov EÚ s Moldavskom po vykonaní príslušných reforiem v rôznych kľúčových oblastiach integráciou krajiny do najväčšieho jednotného trhu sveta – vnútorný trh EÚ.⁵⁴ Dohoda taktiež poukazuje na vytváranie nových príležitostí pre stagnujúce hospodárstvo Moldavska na zlepšenie jeho konkurencieschopnosti.

V tejto súvislosti bola zriadená *Asociačná rada*, ktorej predsedajú zástupca EÚ a zástupca Moldavska, ktorí majú dohliadať na implementáciu dohody. Asociačná rada je hlavným monitorovacím orgánom, ktorý má zabezpečiť primeranú a úspešnú realizáciu AA dohody a usmernenie moldavských orgánov, najmä pokiaľ ide o vykonávanie Hlavy V (DCFTA) o obchode a s ním súvisiacimi záležitosťami. Okrem toho dohoda tiež ustanovuje zriadenie *Asociačného výboru*, ktorý pomáha Asociačnej rade a stretáva sa aspoň raz ročne. Orgán vyššieho stupňa – *Parlamentné združenie* – pozostáva z poslancov Európskeho a Moldavského parlamentu a má právo požadovať relevantné informácie o štádiu implementácie AA a podávať návrhy Asociačnej rade.⁵⁵

Hlavným nástrojom implementácie AA dohody je **Asociačná agenda**. *Národný Akčný Plán* (NAP) na implementáciu AA dohody obsahuje kľúčové priority spolupráce s cieľom zabezpečiť politické pridruženie a hospodársku integráciu s EÚ a predstavuje základný nástroj na monitorovanie procesu európskej integrácie. V tejto súvislosti NAP obsahuje potrebné opatrenia, ktoré musia inštitúcie realizovať podľa AA dohoda a Asociačnej agendy v určených termínoch na základe potrebných finančných zdrojov. Vzhľadom na koreláciu medzi NAP a Asociačnou agendou, NAP sa schvaľuje na obdobie troch rokov. Prvý NAP bol schválený vládou dňa 25. júla 2014 a revidovaný bol v roku

---

⁵³ RINNERT, David. The Republic of Moldova in the Eastern Partnership: From "Poster Child" to "Problem Child"?. Friedrich Ebert Stiftung. Germany. 2013. s. 3. ISBN 978-3-86498-619-2. Dostupné na: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10184.pdf>

⁵⁴ COVAS, Svetlana a CHIȘCĂ Maria. The role of the EU-Moldova Association Agreement in the development of the national economy of the Republic of Moldova. EU – A SPACE OF OPPORTUNITIES AND CHALLENGES. Jean Monnet Publication. Chișinău. 2017. s. 77-78. ISBN 978-9975-3129-6-7. Dostupné na: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Publicatia_JM_EU2INNO_FINAL.pdf#page=77

⁵⁵ BULGARI, G. Gabrielle. Mapping the EU–Republic of Moldova Trajectory: Roadblocks on the Way to Economic Integration with the EU. Romanian Journal of European Affairs. [online]. December 2015. s. 44-45. [cit. 7.2.2022]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2700041>

2015. Plán bol splnený na 73,73 %. Druhý NAP na implementáciu AA dohody na roky 2017-2019 bol revidovaný v roku 2018 a miera jeho plnenia bola 71,56 %.⁵⁶

3.2.3 DCFTA dohoda

DCFTA ako integrálna súčasť AA dohody je jedným zo základných prvkov, ktoré EÚ ponúka v rámci VP. Prostredníctvom DCFTA sa AA zameriava na posilnenie hospodárskej výkonnosti Moldavska. Implementácia DCFTA pokrýva nielen oslobodenie od dovozného cla, ale aj odňatie netarifných obchodných bariér, technických bariér obchodu ako napr. sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia. Komplexnosť tejto zóny voľného obchodu je daná zahrnutím všetkých obchodných divízií, najmä v oblasti služieb, energetiky a politiky hospodárskej súťaže. Na rozdiel od ATP, DCFTA je postavená na vzájomnom základe – liberalizácia prebieha obojstranne a časovo neobmedzene.⁵⁷

Na rozdiel od AA rokovaní, rokovanie o DCFTA medzi Moldavskom a EÚ bolo spojené s viacerými reformnými podmienkami. V roku 2010 EÚ najprv špecifikovala širokú škálu predpokladov na začatie rokovaní o DCFTA, ktoré zahŕňali požiadavky na reformu v 13 legislatívnych oblastiach súvisiacich s obchodom, ako sú vlastnícke práva a právo hospodárskej súťaže. Keď Moldavsko splnilo tieto predpoklady, rokovania sa oficiálne začali v marci 2012. Od júna 2013 všetky technické otázky boli zodpovedané, dohodnuté moldavské míľniky dosiahnuté a rokovania o všetkých 14 kapitolách ukončené. Požiadavky EÚ boli oveľa komplexnejšie v porovnaní s rokovaniami predchádzajúcich dohôd, vrátane nielen reformy vlastníckych práv a práva hospodárskej súťaže, ale aj existujúcich sanitárnych a fyto-sanitárnych (SPS) noriem, odstránenia colných prekážok, zlepšenia obchodných štatistík atď. EÚ prišla s konkrétnymi ukazovateľmi úspechu pre každú z rôznych oblastí. Napríklad v oblasti SPS noriem požadovala založenie Moldavského úradu pre bezpečnosť potravín, vývoj viacročnej stratégie bezpečnosti potravín a efektívnu implementáciu tejto stratégie.⁵⁸

---

⁵⁶ Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova. Implementation of the Association Agreement. [online]. [cit. 12. 2.2022]. Dostupné na: <https://mfa.gov.md/en/content/implementation-association-agreement>

⁵⁷ SANDU, Ioana. EU-MOLDOVA TRADE RELATIONS: COMPETITIVE ADVANTAGES OF MOLDOVAN INDUSTRIES ON THE SINGLE MARKET. EUROPEAN UNION AT CROSSROADS: BUILDING RESILIENCE IN TIMES OF CHANGE [online]. EURINT. 2014. s. 194. ISSN 2393-2384. Dostupné na: https://cse.uaic.ro/eurint/proceedings/index_htm_files/EURINT2014_SAN.pdf

⁵⁸ RINNERT, David. The Republic of Moldova in the Eastern Partnership: From "Poster Child" to "Problem Child"?. Friedrich Ebert Stiftung. Germany. 2013. s. 4. ISBN 978-3-86498-619-2. Dostupné na: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10184.pdf>

Hoci EÚ a Moldavsko mali pár nezhôd na ceste ku DCFTA dohode, rokovania prebiehali celkovo uspokojivým spôsobom pre obe strany. Na Brusel jednoznačne zapôsobila horlivosť Moldavska splniť reformy. Dokonca aj po politickej kríze 2013 orgány v Kišiňove urobili všetko čo bolo v ich silách, aby naplnili implementáciu predtým dohodnutých opatrení.

Zámerom DCFTA je zlepšiť prístup Moldavska na trh EÚ, čo v konečnom dôsledku podnieti prilákanie ďalších investícií v krajine, udrží rast miestnych malých a stredných podnikov a posilní obchodné vzťahy medzi obchodnými zástupcami členských štátov EÚ a Moldavska. Priority DCFTA sú zahrnuté v myšlienke reformy a modernizácii odvetvia poľnohospodárstva, malých a stredných podnikov a investičných tokov, zavedením štrukturálnych a inštitucionálnych reforiem. Toto podporí transformáciu moldavského hospodárstva na otvorené trhové hospodárstvo, prispôbí ho integrácii s trhom EÚ a tým zvýši svoju schopnosť absorbovať viac produktov EÚ, ako aj vývoz moldavských výrobkov na trh EÚ. DCFTA zahrnutá v Hlave V dohody AA pozostáva z nasledujúcich pätnástich kapitol, ktoré zodpovedajú rôznym obchodným oblastiam:⁵⁹

1. **Národné zaobchádzanie a prístup na trh s tovarom** – upravuje odstránenie cla a poplatkov za dovoz a vývoz.
2. **Ochranné obchodné prostriedky** – zdôrazňuje obchodné opravné prostriedky prostredníctvom mechanizmov, akými sú antidumping, vyrovnávacie opatrenia a bilaterálne ochranné opatrenia, ktorých cieľom je preskúmať správnu implementáciu, rešpektovanie a používanie obchodných postupov.
3. **Technické prekážky obchodu, štandardizácia, metrológia, akreditácia a posudzovanie zhody** – týka sa technických prekážok obchodu a zdôrazňuje význam posilnenia spolupráce v oblasti technických predpisov, metrológie a dohľadu nad trhom. Moldavsko tak bude postupne transponovať EÚ normy na národnej úrovni a dodržiavať marketingové a označovacie požiadavky.
4. **Sanitárne a fytosanitárne opatrenia** – zdôrazňuje potrebu aproximovania regulačného systému v oblasti SPS a dobrých životných podmienok zvierat a zavedenia postupov na uľahčenie obchodu prostredníctvom transparentnosti a výmeny informácií.

---

⁵⁹ BULGARI, G. Gabrielle. Mapping the EU–Republic of Moldova Trajectory: Roadblocks on the Way to Economic Integration with the EU. Romanian Journal of European Affairs. [online]. December 2015. s. 49-52. [cit. 7.2.2022]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2700041>

5. **Clá a uľahčenie obchodu** – zabezpečuje stabilné a komplexné právne predpisy, postupy, primerané, nediskriminačné a nestranné pravidlá, aby uľahčili obchod.
6. **Zriadenie, obchod so službami a elektronický obchod** – v rámci tejto kapitoly, ktorá je rozdelená do 7 častí sa EÚ a Moldavsko dohodli na ustanoveniach o založení podniku, obchode so službami a elektronickom obchode. Krajiny umožňujú a uľahčujú zakladanie dcérskych spoločností, pobočiek a poskytujú jasné podmienky pre udeľovanie licencií, kvalifikácií a postupov. V tomto zmysle uznávanie kvalifikácií pre fyzické osoby je povinné. V tejto kapitole je pre Moldavsko kľúčové rozvíjať a podporovať počítačové služby a komunikačné siete.
7. **Bežné platby a pohyby kapitálu** – odráža dôležitosť zabezpečenia voľného pohybu kapitálu s priamymi investíciami vrátane obstarania nehnuteľností.
8. **Verejné obstarávanie** – zahŕňa vzájomný prístup k verejnému obstarávaniu a potrebu umožniť otvorenie trhu hospodárskej súťaži a opäť zabrániť akýmkoľvek korupčným praktikám.
9. **Právo duševného vlastníctva** – pozostáva z jedného z najdôležitejších prvkov úspešnej implementácie DCFTA. Týka sa ochrany umelcov, výrobcov zvukových záznamov, ochranných známk, dizajnov, patentov a jasnej regulácie, pravidiel a postupov presadzovania práv duševného vlastníctva.
10. **Hospodárska súťaž** – obsahuje problémy súvisiace s hospodárskou súťažou ako napríklad antitrustová kontrola a kontrola fúzií, ktoré je potrebné monitorovať a kontrolovať príslušnými moldavskými orgánmi.
11. **Energetika** – rieši obchod súvisiaci s energetikou. V tomto smere sa EÚ s Moldavskom dohodli na obchode s energetickými produktmi ako je ropa, elektrina, zemný plyn, ale žiadny z nich nesmie zasahovať do tranzitu energetického tovaru cez ich príslušné územie, taktiež nie je povolené duálne oceňovanie.
12. **Transparentnosť** – mala by pozostávať z predvídateľného regulačného prostredia pre hospodárstvo založené na právnej istote.
13. **Obchod a udržateľný rozvoj** – strany sa dohodli podporovať vysokú úroveň ochrany životného prostredia a práce. Po tejto myšlienke by sa strany mali snažiť zvýšiť prínos obchodu podporou obchodu s lesnými a rybími produktami.
14. **Urovanie sporu** – poskytuje všetky možné spôsoby riešenia sporov v prípade akejkoľvek nezrovnalosti medzi Moldavskom a EÚ vyplývajúcej z AA dohody. Riešenie akýchkoľvek existujúcich sporov môže byť možné prostredníctvom konzultácií, mediacie alebo arbitrážneho konania.

15. Všeobecné ustanovenia a aproximácie podľa Hlavy V

3.2.4 VF dohoda

Jeden z hlavných dôvodov pre zapojenie sa Moldavska do VP bola vízová liberalizácia s EÚ. Ak berieme do úvahy, že až 20 % moldavského obyvateľstva v roku 2012 žilo a pracovalo v EÚ legálne alebo nelegálne, zjednodušenie vízovej povinnosti bolo najväčším prospechom VP pre Moldavsko. Na rozdiel od AA a DCFTA, cestu k realizácii bezvízového režimu medzi Moldavskom a EÚ nezahŕňajú rokovania. Namiesto toho obaja partneri začali dialóg o vízach v roku 2010. V tejto súvislosti podpísali **Akčný plán liberalizácie vízového režimu (VLAP)** v roku 2011 špecifikujúci ukazovatele pre reformy Moldavska v štyroch oblastiach: ⁶⁰

- 1) Dokument bezpečnosti,
- 2) Nelegálna migrácia,
- 3) Verejná bezpečnosť,
- 4) Zahraničné vzťahy a základné práva.

VLAP bol rozdelený do dvoch fáz: prvá fáza sa zameriavala na legislatívu, druhá na efektívnu implementáciu. EÚ pravidelne kontrolovala pokroky vo všetkých oblastiach a dávala Kišínovu za svoje reformné úsilie prevažne pozitívne hodnotenia. Vo svojej piatej správe o implementácii VLAP Komisia usúdila, že Moldavsko spĺňa všetky kritériá stanovené v štyroch blokoch druhej fázy VLAP. Moldavsko úspešne dokončilo reformu Ministerstva vnútra, pokračovalo v hladkej justičnej spolupráci v trestných veciach s členskými štátmi EÚ, medzinárodnej policajnej spolupráci a zaviedla pevný rámec na prehĺbenie spolupráce s Ukrajinou v oblasti riadenia hraníc. Moldavské orgány vyvinuli značné úsilie pri implementácii zákona o zabezpečení rovnosti, Národného akčného plánu pre ľudské práva a posilnenia úradu ombudsmana. ⁶¹

Na základe tohto hodnotenia, berúc do úvahy celkové vzťahy medzi EÚ a Moldavskom, Európska komisia navrhla 27. novembra 2013 umožniť bezvízový styk do schengenského priestoru pre moldavských občanov, ktorí sú držiteľmi biometrického pasu.

---

⁶⁰ RINNERT, David. The Republic of Moldova in the Eastern Partnership: From "Poster Child" to "Problem Child"?. Friedrich Ebert Stiftung. Germany. 2013. s. 4. ISBN 978-3-86498-619-2. Dostupné na: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10184.pdf>

⁶¹ European Commission. Commission proposes visa-free regime to Moldova. [online]. Brusel. 27 November 2013. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_13_1170

Rozhodnutie o preradení Moldavska do zoznamu tretích krajín, ktorých štátni príslušníci sú oslobodení od vízovej povinnosti nadobudlo účinnosť od 28. apríla 2014. Od tohto dátumu bola vízová povinnosť pre občanov Moldavska, ktorí sú držiteľmi biometrického pasu a chcú cestovať do schengenského priestoru na krátkodobý pobyt zrušená. **Readmisná dohoda** ako súčasť procesu uľahčenia vízového režimu bola uzavretá ešte v roku 2007 a nadobudla platnosť v januári 2008. Tá stanovuje kľúčové pravidlá pre readmisiu štátnych príslušníkov Moldavska a tretích krajín.⁶²

Hlavné výsledky a výzvy bezvízového styku s EÚ a kľúčové otázky, ktoré si vyžadujú nepretržité úsilie moldavských orgánov po roku 2014 sú najmä v oblastiach:⁶³

- 1) Bezpečnosti dokumentov,
- 2) Nelegálnej migrácii a readmisii,
- 3) Verejnom poriadku a bezpečnosť.

Kľúčové výsledky v oblasti bezpečnosti dokumentov vznikli vďaka politickým opatreniam požadovaným od moldavskej vlády na implementáciu VLAP, čo zahŕňalo zavedenie biometrických cestovných dokumentov pre ich občanov. K 1. aprílu 2019 bolo viac ako 2,3 milióna občanom Moldavska (viac ako 65 % z celkového počtu obyvateľov), vrátane viac ako 167 000 občanov s bydliskom v Podnesterskom regióne, vydané biometrické pasy. Podľa oficiálnych údajov poskytnutých moldavským Ministerstvom zahraničných vecí v porovnaní s celkovým počtom moldavských občanov, ktorí vycestovali do EÚ od 28. apríla 2014, viac ako 91 % moldavských občanov, ktorí sú držiteľmi biometrických pasov ich použili na návštevu EÚ za posledných 6 rokov.

V rámci implementácie VLAP a oblasti nelegálnej migrácii a readmisii, boli pri prijatých dodatočných opatreniach na spracovanie žiadostí o azyl v Moldavsku, ako aj na riešenie otázok neopodstatnených žiadostí o azyl moldavských občanov v členských štátoch EÚ. Počet žiadostí o azyl v Moldavsku je relatívne nízky. V polovici roka 2019 to bolo len 530 osôb, ktorí boli zaregistrovaní ako žiadatelia o azyl alebo používatelia medzinárodnej ochrany. Na druhú stranu počet žiadostí o azyl moldavských občanov v členských štátoch

---

⁶² European Commission. Visa liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia. [online]. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en

⁶³ RUSU, Iulian. Five Years of EU-Moldova Visa Free Travel. Facilitating Effective Visa Liberalization in Georgia, Moldova and Armenia through Experience Sharing. [online]. October 2019. s. 22-36. [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Compendium.pdf>

EÚ narástol. Hlavnými cieľovými krajinami sú Nemecko, Holandsko a Francúzsko. Podľa štatistických údajov Frontex a Eurostat taktiež narastá počet odopretých vstupov na vonkajších hraniciach EÚ moldavským občanom. V priebehu troch rokov sa toto číslo zdvojnásobilo. Dva hlavné dôvody odmietnutia sú nedostatok dokumentov na potvrdenie účelu pobytu a nedostatočné finančné zdroje.

V rámci výsledkov a problémov verejného poriadku a bezpečnosti, mechanizmy proti praniu špinavých peňazí sú stále slabé a vyžadujú zlepšenie. Taktiež prípady korupcie na vysokej úrovni stále neboli účinne vyšetrené. Odporúča sa výrazne zlepšiť interné výberové konania pre prokurátorov a sudcov s cieľom obnoviť dôveru verejnosti a zvýšiť účinnosť vyšetrení v prípadoch prania špinavých peňazí, korupcie a organizovaného zločinu.

3.3 Ekonomická a investičná pomoc Moldavsku

Zámer EÚ pomáhať pri zvyšovaní hospodárskej sily krajín VP je načrtnutý v agende **Recover, resilience, reforms** (v preklade: *Obnova, odolnosť, reformy*), ktorá je jadrom novej politiky VP. V nasledujúcich piatich oblastiach môžeme vidieť pomoc EÚ Moldavsku za posledné roky:⁶⁴

- **Inštitúcie** – Vďaka programu rozpočtovej podpory pre policajnú reformu, úroveň dôvery verejnosti v políciu vzrástla z 25,5 % v apríli 2016 na 41 % v októbri 2020. Ďalej sa zvýšil podiel žien v policajnom zbore zo 14 % v roku 2016 na 19 % v roku 2020.
- **Ekonomika** – viac ako 19 000 moldavských malých a stredných podnikov (SMEs) profitovalo z podpory EÚ k prístupu k financiám v roku 2020 (z čoho 24,3 % podnikov vlastnili ženy). Viac ako 33 000 nových pracovných miest bolo vytvorených v rokoch 2019 a 2020 a 10 podnikateľských inkubátorov bolo zriadených s podporou EÚ.
- **Environmentalistika** – Nová infraštruktúra prívodu pitnej vody bola vybudovaná na juhu Moldavska s podporou EÚ. Ako výsledok, približne 15 700 ďalších ľudí má prístup k dostatočnému a bezpečnému množstvu pitnej vody.

---

⁶⁴ European Commission. THE EUROPEAN UNION AND MOLDOVA. [online]. 11.2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-11/near_factograph_moldova.pdf

- **Spoločnosť** – V rokoch 2015-2020 takmer 3 700 študentov a akademických zamestnancov využilo akademickú mobilitu (Erasmus +) medzi Moldavskom a EÚ.
- **Digitalizácia** – Zakladá sa nové ICT Inovačné Centrum v Cahule pre inovatívne SMEs a počítačový fond pre inovačné spoločnosti v Moldavsku.

Čo sa týka pandémie COVID-19, EÚ rýchlo zareagovala na naliehavé potreby Moldavska a jeho občanov. Ako súčasť *Team Europe* zmobilizovala na mieru šitý balík reakcie na COVID-19 vo výške takmer 128 mil. EUR na podporu okamžitých potrieb a sociálno-ekonomickú obnovu. Okrem toho núdzový program makrofinančnej pomoci COVID-19 pre Moldavsko poskytol finančné prostriedky v hodnote 100 mil. EUR vo forme úverov za veľmi výhodných podmienok. Platby sa uskutočnili v novembri 2020 a októbri 2021. Tieto fondy poskytli podporu pre núdzové potreby, odolnosť zdravotnej starostlivosti, sociálno-ekonomickú obnovu a zmiernili potreby zraniteľných skupín. Moldavsko bolo taktiež prvou európskou krajinou, ktorá dostala dary vakcín proti COVID-19 od inštitúcie COVAX a EÚ mechanizmu zdieľania vakcín.⁶⁵

Európska komisia taktiež oznámila 2. júna 2021 **Plán hospodárskej obnovy** pre Moldavsko. Komisia zmobilizuje až 600 miliónov EUR v nasledujúcich troch rokoch na podporu investícií v Moldavsku a podporu obnovy z krízy COVID-19, výmenou za štrukturálne reformy. EÚ bude podporovať Moldavsko investíciami s cieľom pomôcť zotaveniu po pandémii a zlepšiť život moldavských občanov. V nasledujúcich rokoch bude EÚ investovať do týchto piatich hlavných projektov:⁶⁶

- Priama podpora pre 50 000 SMEs,
- Výstavba terminálu vnútrozemskej nákladnej dopravy v Kišiňove,
- Renovácia systémov diaľkového vykurovania v obytných budovách v Kišiňove a Balti,
- Zakotvenie Moldavska v Transeurópskej dopravnej sieti,
- Modernizácia školskej infraštruktúry.

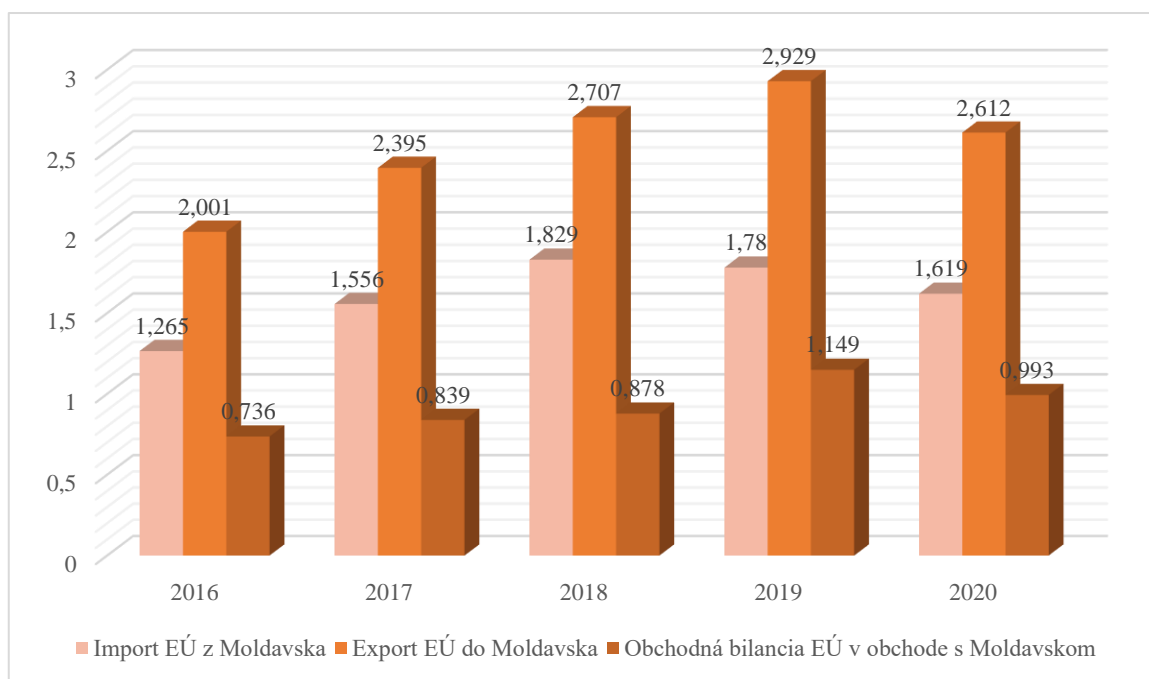
⁶⁵ European Commission. THE EUROPEAN UNION AND MOLDOVA. [online]. 11.2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-11/near_factograph_moldova.pdf

⁶⁶ EU Neighbours east. Factsheet: EU and Moldova. [online]. November 14, 2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/publications/eu-moldova-relations-factsheet/>

3.4 Vzájomný zahraničný obchod EÚ a Moldavska

Ako sme už spomínali v kapitole 1, EÚ je najväčším obchodným partnerom Moldavska a predstavuje až 52,3 % jeho celkového zahraničného obchodu. Na druhú stranu pre EÚ, Moldavsko nefiguruje ako dôležitá krajina v jej medzinárodnom obchode. V roku 2020 sa Moldavsko ocitlo na 58. mieste medzi všetkými obchodnými partnermi EÚ, čo tvorilo len 0,1 % jej zahraničného obchodu. Na nasledujúcom grafe 3 môžeme vidieť obchodné toky tovarov a bilanciu za posledných päť rokov medzi EÚ a Moldavskom.

Graf 3 Obchodné toky tovarov a bilancia EÚ a Moldavska (2016-2020) v mld. EUR

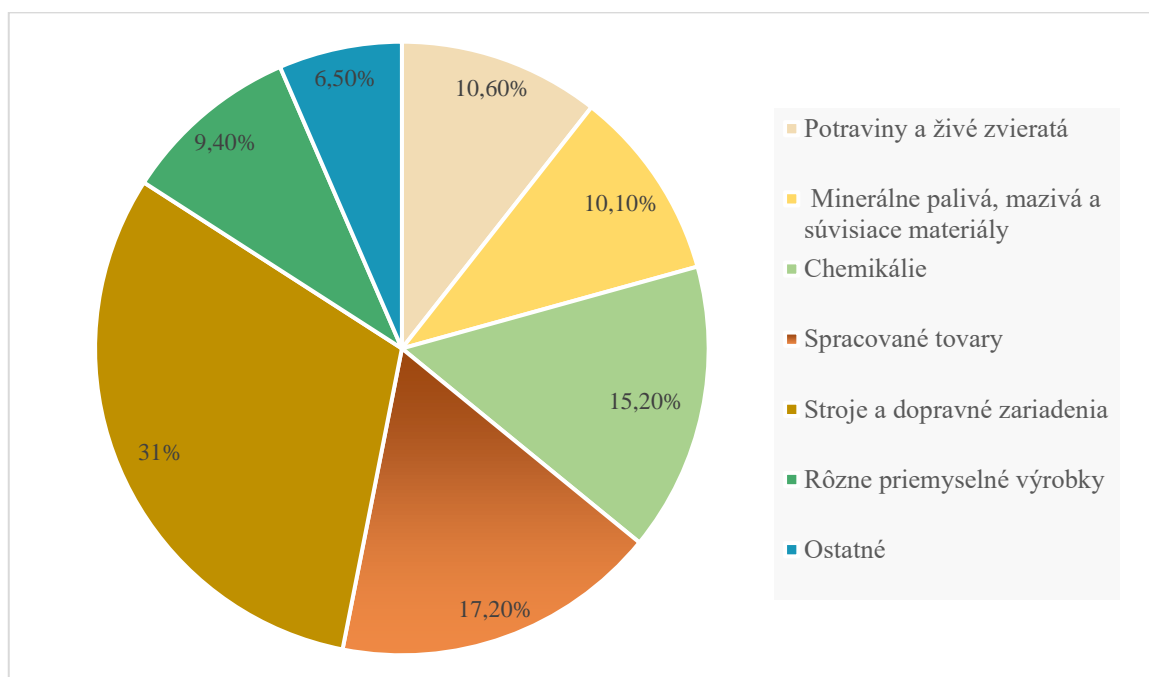

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Eurostat, 2020.

Ako na grafe 3 môžeme vidieť, EÚ za rok 2016 importovala z Moldavska 1,3 mld. EUR tovaru a zároveň vyviezla tovar v hodnote 2 mld. EUR. Tieto čísla úmerne rástli v priebehu ďalších troch rokov, kedy v roku 2019 zaznamenali maximum. V tomto roku vyviezla EÚ tovar v hodnote 2,9 mld. EUR a import dosiahol hranicu 1,8 mld. EUR. Taktiež bola v tomto roku najvyššia obchodná bilancia s hodnotou 1,1 mld. EUR. V roku 2020 nastal pokles v obchodných tokoch medzi EÚ a Moldavskom, kde hodnoty importu klesli na 1,6 mld. EUR a exportu na 2,6 mld. EUR. Tento pokles sa dá pripísať, začatiu pandémie COVID-19 a reštrikciám, ktoré oslabili medzinárodný obchod.

Síce bol rok 2020 vyznačený pandemiou, tovar ktorý EÚ importovala alebo exportovala do Moldavska bol rozličný. Na nasledujúcom grafe 4 môžeme vidieť komoditnú štruktúru exportovaných produktov EÚ do Moldavska v roku 2020.

Graf 4 Komoditná štruktúra exportu EÚ a Moldavska v r. 2020 (v %)

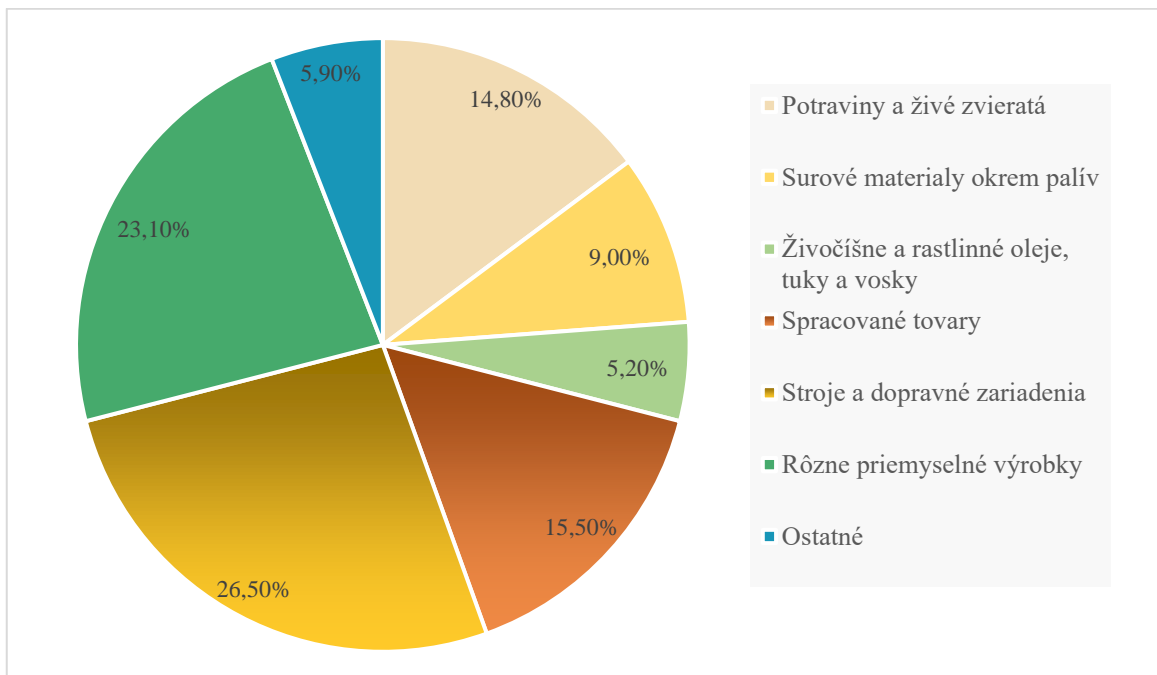
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Eurostat, 2020.

Naviac exportovaná skupina tovarov za rok 2020 bola stroje a dopravné zariadenia, konkrétne elektrické stroje a vozidlá. Táto skupina tvorila až 31 % celkového exportu EÚ do Moldavska v hodnote 809 mil. EUR. Druhá najviac exportovaná skupina bola spracované tovary, klasifikované ďalej podľa použitého materiálu. Táto skupina tvorila 17,20 % exportu EÚ. Tretia skupina tovarov v hodnote 397 mil. EUR boli chemikálie s podielom 15,20 %. Potraviny a živé zvieratá tvorili v roku 2020 10,60 % exportovaných tovarov. Minerálne palivá, mazivá a súvisiace materiály tvoria dlhodobo kľúčové exportné tovary EÚ v rámci Moldavska. V roku 2020 tvorili 10,10 % celkového exportu v hodnote 265 mil. EUR. Zostávajúce skupiny tovarov komoditnej štruktúry exportu boli rôzne priemyselné výrobky s podielom 9,40 % a ostatné s 6,50 %.

Keď sa pozrieme na nasledujúci graf 5 uvidíme komoditnú štruktúru importu EÚ a Moldavska v roku 2020. Na prvom mieste s podielom importu 26,50 % je skupina strojov a dopravných zariadení. Stroje a zariadenia dlhodobo predstavujú hlavné tovary importu z Moldavska pre EÚ, konkrétne izolované drôty a káble. Druhý najviac importovaný tovar spadal do skupiny rôzne priemyselné výrobky s podielom 23,10 %. Tretia skupina – spracované tovary, tvorila 15,50 % importu s hodnotou 250 mil. EUR. Potraviny a živé zvieratá tvorili 14,80 % importu, surové materiály okrem palív 9 % a kategória ostatné 5,9 %. Skupina živočíšne a rastlinné oleje, tuky a vosky tvorila v roku 2020 len 5,20 %

celkového importu z Moldavska, avšak nachádza sa tu jeden z hlavných tovarov – slnečnicové semenka.

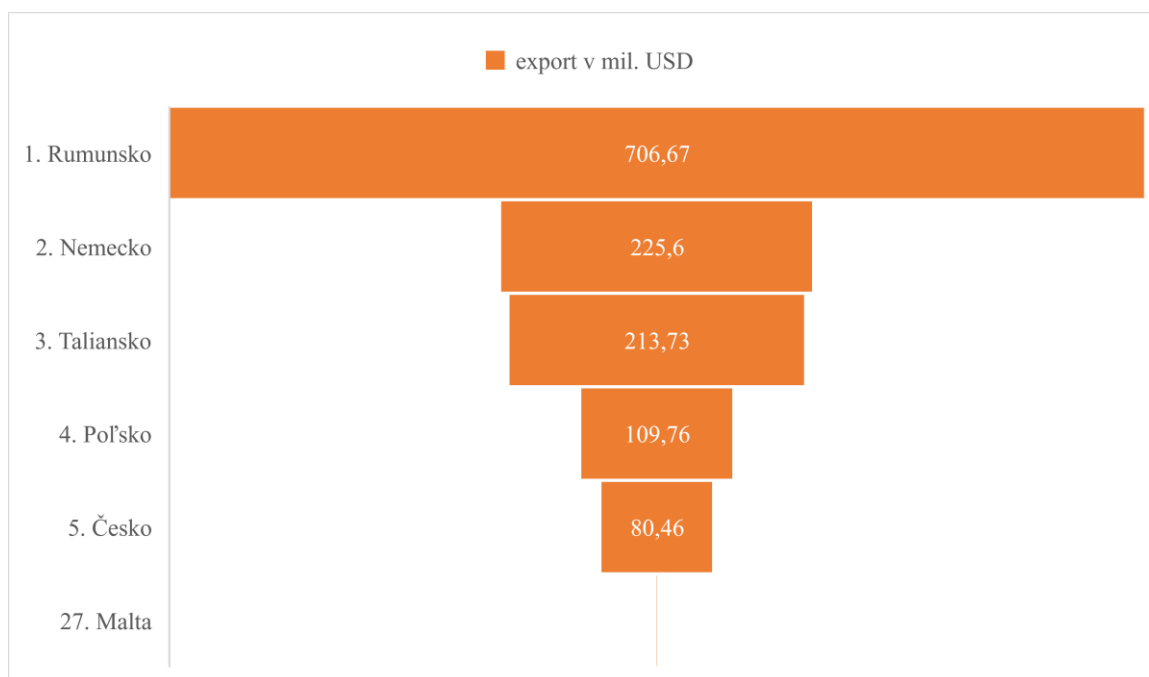
Graf 5 Komoditná štruktúra importu EÚ a Moldavska v r. 2020 (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Eurostat, 2020.

Obchodovanie Moldavska s členskými krajinami EÚ v rámci hodnôt vývozu a dovozu tovaru však nie je jednotné a diametrálne sa líši v závislosti od jednotlivých krajín. Na nasledujúcom grafe 6 pozorujeme teritoriálnu štruktúru exportu Moldavska do krajín EÚ za rok 2020.

Graf 6 Teritoriálna štruktúra exportu Moldavska a EÚ 2020 v mil. USD

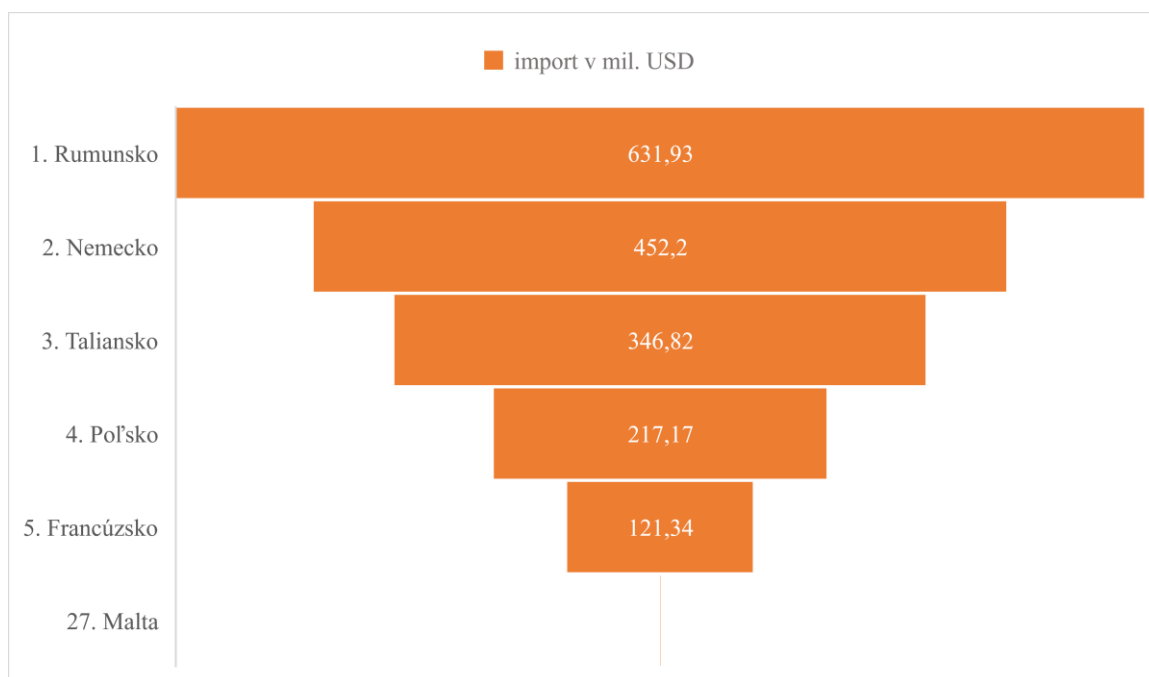

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Národného štatistického úradu Moldavskej republiky.

Najväčším exportným partnerom z členov EÚ pre Moldavsko bolo v roku 2020 Rumunsko. S hodnotou 707 mil. USD Rumunsko tvorí cieľovú destináciu pre export moldavského tovaru. Tieto pozitívne hodnoty by sa dali pripísať geografickej, ale aj kultúrnej a historickej blízkosti krajín. Nemecko, ako jednou z najdôležitejších krajín a zakladateľov EÚ, bolo druhým najväčším exportným partnerom v roku 2020 s hodnotou 226 mil. USD. Taliansko sa umiestnilo na treťom mieste top exportných destinácií Moldavska s hodnotou 214 mil. USD. Päťicu uzatvára Poľsko s hodnotou exportu tovaru 110 mil. USD a Česko 80 mil. USD. Na chvoste rebríčka sa nachádza najmenšia krajina EÚ – Malta, na 27. mieste so 7 tis. USD exportu.

Ak sa pozrieme na teritoriálnu štruktúru importu Moldavska s členskými štátmi EÚ za rok 2020 ilustrovanú na grafe 7, poradie pre prvé štáty zostáva skoro nemenné. Hodnoty importu líšiace sa medzi členskými krajinami majú však medzi sebou menšie rozdiely.

Graf 7 Teritoriálna štruktúra importu Moldavska a EÚ 2020 v mil. USD

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z Národného štatistického úradu Moldavskej republiky.

Rumunsko figuruje znovu na prvom mieste s importom v hodnote 632 mil. USD. Rozdiel oproti ostatným krajinám v rebríčku spočíva v tom, že v porovnaní s exportom, Moldavsko v roku 2020 importovalo menej tovarov z Rumunska ako do neho exportovalo. Pri ostatných členských krajinách EÚ nastával opačný scenár. Druhé miesto, ako aj v štruktúre exportu, obsadilo Nemecko (452 mil. USD), tretie Taliansko (347 mil. USD) a štvrté Poľsko (217 mil. USD). Piate mesto v rebríčku importu vystriedalo Francúzsko s hodnotou tovaru 121 mil. USD. Na 27. mieste zostáva aj Malta, tentokrát s oveľa vyššími hodnotami oproti exportu (114 tis. USD).

3.5 Investičné príležitosti v Moldavsku

Vo všeobecnosti nie je moldavské ekonomické a politické prostredie pre investorov mimoriadne atraktívne. Krajina čelí niekoľkým výzvam vrátane potreby boja proti korupcii, zlepšenia investičnej klímy, reformy v súdnictve či vybudovania spoľahlivého finančného sektoru. Na druhej strane by krajina mohla byť mostom medzi západoeurópskymi a východoeurópskymi trhmi. Okrem výhodnej geografickej polohy na križovatke obchodných ciest má Moldavsko aj prístup k námornej doprave cez tamojší prístav Giurgiulești na rieke Dunaj. Podľa súčasných štatistík od UNCTAD prílev zahraničných investícií (PZI) do Moldavska v roku 2020 dosiahol 55 miliónov USD. Celkový objem PZI

sa v tom istom roku odhadoval na 4,8 miliardy USD, kde väčšina PZI pochádzala z krajín EÚ.

Hlavná silná stránka Moldavska z hľadiska priťahovania PZI v rámci EÚ je jednoduchá optimalizácia výrobných nákladov vďaka cenovej dostupnosti a zručnostiam ľudských zdrojov. Moldavsko má taktiež jednu z najúrodnejších pôd na svete, miernu klímu a pracovných ľudí – skvelá príležitosť využiť najnovšie know-how a technológie. Všeobecné náklady na podnikanie v Moldavsku sú taktiež veľmi konkurencieschopné v dôsledku nízkych administratívnych nákladov na prenájom a energie.⁶⁷ Moldavsko poskytuje aj ďalšie príležitosti ako:

- Dobrá znalosť jazykov pracovnej sily (moldavčina, rumunčina, ruština) a často aj angličtina,
- Nízke mzdové náklady (jeden z najnižších platov v Európe),
- Priaznivý fiškálny systém vrátane:⁶⁸
  - Dane z príjmu právnických osôb – 12 % (7 % pre farmárske podniky),
  - Dane z pridanej hodnoty – 20 % (6 % pre zemné plyny, 8 % pre agropotravinárske a farmaceutické výrobky, 0 % medzinárodná preprava).

Moldavsko taktiež vytvorilo investičné platformy (oblasti), kde môžu domáci a zahraniční investori vykonávať podnikateľské činnosti pod zvýhodnenými podmienkami (t.j. priaznivé daňové, colné a iné režimy). V súčasnosti existuje:

- 7 Voľných ekonomických zón,
- 8 Priemyselných parkov,
- a Moldavský IT park.

Voľné ekonomické zóny sú súčasťou moldavského colného územia, v ktorých investori môžu podnikáť v preferenčnom režime. V týchto zónach môžu byť realizované činnosti ako priemyselná výroba tovaru, triedenie, balenie, označovanie a podobné operácie s tovarom, ktorý prechádza cez moldavské colné územie, komunálne služby, skladovanie a pod. **Priemyselný park** môže vzniknúť na 30 rokov prostredníctvom investícií na zelenej lúke resp. verejno-súkromných partnerstiev, ktorého cieľom je prevádzkovať činnosti ako

---

⁶⁷ Slovak Business Agency. Perspectives of doing business in Moldova. [online]. [cit. 25.3.2022]. Dostupné na: <http://www.sbagency.sk/en/perspectives-of-doing-business-in-moldova?nopaging=1#.Yj36OOrMJPY>

⁶⁸ PWC, 2022.

priemyselná výroba, služby, výskum alebo technologický rozvoj. **IT park** bol založený s cieľom vytvárania potrebných podmienok pre stimuláciu rozvoja IT priemyslu. Stimuly pre IT parky zahŕňajú napr. jednotnú daň pre daň z príjmu právnických a fyzických osôb a daň z nehnuteľností. Prostredníctvom jednotnej dane je taktiež povinné sociálne a zdravotné poistenie pre zamestnancov kryté.⁶⁹

Strategické sektory pre investície v Moldavsku pre EÚ sú poľnohospodárstvo, vinárstvo a IT priemysel.

Poľnohospodárstvo bolo vždy jedným z popredných odvetví moldavského hospodárstva a to najmä z prírodných dôvodov: bohaté pôdne zdroje, biologická diverzita, dobré podnebie a geografické podmienky. Čerstvé a spracované ovocie, hrozno a tabakové výrobky tvoria až 40 % celkového exportu Moldavska, kde EÚ figuruje ako najväčší predajný trh pre tieto produkty. Rozvojové krajiny ako Moldavsko taktiež zohrávajú dôležitú úlohu v zásobovaní Európy čo sa týka obilnín, strukovín a olejní. Blízke krajiny EÚ ako je Moldavsko či Ukrajina profitujú najmä z dodávok suchých a sypkých komodít ako sú kukurica, pšenica, jačmeň a repa.⁷⁰ Zaujímavou investičnou obast'ou je aj pestovanie vlašských orechov. Podľa Medzinárodného obchodného centra v Ženeve je Moldavsko po USA, Mexiku a Číne jedným z najväčších vývozcov vlašských orechov do Európy. Orechové plantáže zaznamenali od roku 2 000 rýchly rast z plochy 4 000 hektárov na 33 000 v roku 2020.

Vinič a víno sú dôležitými surovinami Moldavska. Výroba vína je dôležitým odvetvím v jeho hospodárstve a podiel vinárstva na celosvetovej poľnohospodárskej produkcii je až 15 %, respektívne 23 % z celkovej agropotravinárskej produkcie. V roku 2020 vinohrady pokrývali celkovú plochu 133 000 hektárov a viac ako 95 % ich je v súkromnom vlastníctve. Moldavsko je navyše zapísané v Guinnessovej knihe rekordov s najväčšou zbierkou na svete s viac ako 1,5 mil. fliaš.⁷¹

IT priemysel je nepochybne najdynamickejšim a najrýchlejšie rastúcim hospodárskym sektorom v Moldavsku. Za posledné tri roky sa obrat v tomto odvetví zvýšil

---

⁶⁹ PWC. Investing Guide Moldova 2016. MIEPO. [online]. 2016. s. 32-35. [cit. 25.3.2022]. Dostupné na: <https://www.pwc.com/md/en/publications/assets/moldova-business-guide-2016.pdf>

⁷⁰ CBI. What is the demand for grains, pulses and oilseeds on the European market?. [online]. 17.01.2022. [cit. 26.3.2022]. Dostupné na: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/trade-statistics>

⁷¹ FAINA, Tatiana. Koluman Law. European Union: Potential Investments Opportunities In The Republic Of Moldova. [online]. 25.03.2021. [cit. 26.3.2022]. Dostupné na: <https://www.mondaq.com/economic-analysis/1050938/potential-investments-opportunities-in-the-republic-of-moldova>

o viac ako 2,5-krát a stal sa jednou z hybných síl ekonomického rastu krajiny. Ako sa dalo očakávať, stimuly, ktoré ponúka inovatívna legislatíva *IT parkov* výrazne podporili rozvoj IKT sektora a získali celosvetové uznanie. Za dva roky existencie tejto politiky bolo v parku zaregistrovaných viac ako 500 IT spoločností, kde 300 z nich sú spoločnosti so zahraničným kapitálom.

4 Diskusia

Myšlienka spolupráce medzi EÚ a Moldavskom existovala už po rozpade ZSSR a následného získania nezávislosti krajiny v roku 1991. Ašpirácie integrácie a členstva boli vyjadrené už v skorých začiatkoch a dialógoch. Moldavsko však aj napriek svojmu európskemu sklonu možno definovať ako krajinu, ktorá je rozpoltená medzi západom a východom. Táto krajina má stále silné väzby s jej susedným Ruskom, ktoré celý svoj postsovietsky priestor vníma ako svoju sféru vplyvu. Prekážky typu ako sovietska mentalita, ekonomická závislosť a existencia autonómneho regiónu Podnesterska orientovaného na Rusko ovplyvňuje a komplikuje proces rozvoja spolupráce s EÚ od nepamäti. Práve preto bolo oficiálne nadviazanie kooperácie veľmi pomalé a prvý dôležitý dokument – **PCA** medzi EÚ a Moldavskom bol podpísaný až v roku 1994. Od nadobudnutia platnosti v roku 1998, PCA dohoda nepriniesla zmeny v obchodnej či ekonomickej sfére, ale niesla sa skôr na politickej úrovni. Podpísaním dokumentu bolo postavenie Moldavska a jeho demokracia vnímaná vo svete o čosi lepšie a možno ho pripísať k pilieru pre ich ďalšiu spoluprácu.

V rokoch 2004-2005 sa EÚ začala zaoberať *východným rozšírením* a nadviazaním jej spolupráce s bývalými krajinami ZSSR. Jej novoobjavený záujem a geopolitické podmienky Moldavska, ktoré sa nachádza medzi EÚ a Ruskom, viedli k zvýšenému záujmu EÚ práve o túto krajinu. Podľa Montesana a kol. (2016), zahrnutie Moldavska do **ENP** v roku 2003 a **Akčného plánu** v roku 2005 sú toho dôkazom. Akčný plán okrem politického dialógu priniesol už aj ekonomické a sociálne reformy, implementáciu vybraných politík v rámci energetiky, životného prostredia a dopravy a iné. Osobitná pozornosť bola venovaná aj Pondesterskému konfliktu a tamojším prebiehajúcim nelegálnym praktikám. Súčasťou moldavského akčného plánu bola aj **ATP dohoda**, ktorou sa umožnil voľný prístup výrobkov s pôvodom v Moldavsku na trh EÚ od roku 2008-2012 za určitých podmienok a výnimiek. Výhody plynúce z ATP dohody moldavsko využilo v najväčšej miere pri agropotravinárskych výrobkoch ako sú biely cukor, víno či pšenica. Export moldavských potravín, alkoholických a nealkoholických nápojov a octu do EÚ narástol v roku 2012 až na 391 mil. USD v porovnaní s rokom 2007 pred ATP dohodou (275 mil. USD).

Nasledujúce iniciatívy integrácie sa ďalej rozvíjali s politikami **VP** od roku 2009. Súčasnú vzťahy medzi EÚ a Moldavskom už prekonal jednoduchú spoluprácu aj vrátane hospodárskej integrácie a hlbšej politickej spolupráce. Dôkazom toho je **AA dohoda** podpísaná v roku 2014 zahŕňajúca **DCFTA** doložku. Nahradením PCA dohody, AA

posunula obchodnú a hospodársku spoluprácu medzi EÚ a Moldavskom do novej etapy. EÚ sa stala najväčším obchodným partnerom Moldavska (v roku 2020 tvorila až 52,3 % jeho zahraničného obchodu) a zdrojom PZI. Najvyššie hodnoty exportu EÚ do Moldavska boli zaznamenané v roku 2019 (2,9 mld. EUR), ktoré v dôsledku pandémie COVID-19 v roku 2020 klesli na 2,6 mld. EUR. Hodnoty importu v roku 2020 stáli na 1,6 mld. EUR a kladná obchodná bilancia bola v hodnote 993 mil. EUR. Najviac exportovanou skupinou tovarov (809 mil. EUR) za rok 2020 bola stroje a dopravné zariadenia, konkrétne **elektrické stroje a vozidlá**. Skupina spracované tovary bola na druhom mieste s podielom 15,20 %. Treťou skupinou v hodnote 397 mil. EUR boli chemikálie. Hlavné tovary importu z Moldavska pre EÚ predstavujú **izolované drôty a káble**. Druhý najviac importovaný tovar spadá do skupiny rôzne priemyselné výrobky s podielom 23,10 % a tretí do spracovaných tovarov (250 mil. EUR). Po spracovaní teritoriálnej štruktúry exportu a importu môžeme skonštatovať, že najväčší obchodní partneri Moldavska z členských krajín EÚ sú **Rumunsko, Nemecko a Taliansko**.

Napriek neustálemu zintenzívneniu vzťahov medzi Moldavskom a EÚ ich v 21. storočí stále sužujú značné problémy. Jedným z nich je, že priority moldavskej vlády a EÚ sa nezhodujú. Hlavným cieľom Moldavska je vstup do EÚ, pričom EÚ stále nie je pripravená im ponúknuť žiadnu jasnú perspektívu členstva. Dá sa to pripísať aj korupcii, ktorá je v Moldavsku trvalo kľúčovým problémom a vplyv EÚ v súvislosti s ňou sa zdá byť obmedzenejší. Podľa CPI 2020 sa Moldavsko nachádzalo až na 115. mieste zo 180 krajín, čo naznačuje, že aj napriek partnerstvu EÚ a AA dohode zlepšenie nenastáva. Výsledky z VLAP v oblasti verejného poriadku a bezpečnosti taktiež udávajú značné nedostatky pri mechanizmoch proti praniu špinavých peňazí, organizovanému zločinu a korupcii na vysokej úrovni.

Podľa autorov Jacoby (2004) a Kelley (2004) sa EÚ podarilo dosiahnuť pákový efekt prenosu pravidiel práve prostredníctvom stimulu členstva a financovania. Keďže finančná a investičná pomoc EÚ pre Moldavsko je veľmi dôležitá, podľa nášho názoru by sa mala použiť ako páka na serióznou reformu, alebo byť v inom prípade odoprená. Nasledujúci vývoj vzťahov medzi Moldavskom a EÚ bude závisieť od toho, ako sa Moldavsko postaví k nutným inštitucionálnym reformám a zníženiu korupcie. Otázkou do budúcnosti zostáva aj autonómny región Podnesterska, ktorého postavenie sa podobá autonómnej oblasti na Ukrajine a vojenskej operácii (2022) spojenej s ňou. Zo súčasného zhodnotenia vyplýva, že snaha väčšej integrácie Moldavska do EÚ je skôr túžbou, než konkrétnou možnosťou.

Záver

Stále rastúce tempo globalizácie prináša neustále politické a ekonomické zmeny vo svetovom hospodárstve. EÚ – ako jedna z troch hybných ekonomík sveta – pozostáva z integrácie dvadsiatichsiedmych štátov so spoločnými cieľmi a hodnotami. Budovanie tohoto medzinárodného zoskupenia bol dlhodobý proces a od jeho vzniku EÚ pokračovala s jej ambíciami a stratégiami ďalšieho rozširovania. Kľúčovým cieľom EÚ bolo a zároveň aj je mať stabilné, bezpečné a prosperujúce susedstvo. Práve preto Európska komisia predstavila v roku 2003 nový rámec pre vzťahy s jej južnými a východnými susedmi. Táto politika sa vyvinula do jedných z hlavných nástrojov zahraničnej politiky EÚ a venovala sa jej značná pozornosť.

EÚ mala obzvlášť silné geopolitické záujmy v rámci krajín bývalého ZSSR pokiaľ išlo o hospodársky rozvoj a konsolidáciu demokracie. Práve preto v roku 2009 vzniklo VP s cieľom ďalšieho posilnenia vzťahov so šiestimi krajinami východnej Európy a kaukazského regiónu na účel podporenia demokracie, zlepšenia životnej úrovne a naviazania užších ekonomických väzieb. O dvanásť rokov neskôr od spustenia programu, vzťahy s jeho šiestimi členmi sa rozdelili do dvoch odlišných skupín. Na jednej strane Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina odhodlane napredovali na svojej ceste k európskej integrácii. Tieto štáty v súčasnosti spolupracujú s EÚ v podobe AA a DCFTA dohôd a sú na ceste dosiahnutia členstva v EÚ. Na druhej strane, Arménsko, Azerbajdžan a Bielorusko sa vzdialili od hodnôt EÚ a nepreukázali dostatok odhodlania prehlbovať vzťahy.

Bielorusko je pre VP najproblematickejšou krajinou pre svoju autoritatívnu vládu na čele s prezidentom Lukašenkom, porušovanie ľudských práv a slobôd, a jej mimoriadne úzke väzby s Ruskom. Na podporu ľudských práv a zmien v režime v Bielorusku EÚ vyskúšala rôzne prístupy vrátane mnohých sankcií a sektorovej reformy. Žiadny z týchto krokov však nepriniesol významný úspech a stupňujúce sa napätie medzi krajinami v roku 2021 vyústilo v prerušenie Bieloruska na účasti vo VP ako aj pozastavenie ich spolupráce v podobe VF dohôd. EÚ je druhým hlavným obchodným partnerom Bieloruska čo značí, že narušenie spolupráce medzi týmito krajinami bude mať značné dopady na jeho zahraničný obchod.

Reformy v troch spomenutých asociačných krajinách však taktiež nie sú jednoduché a prechody z predchádzajúcich štruktúr sú náročné a pomalé kvôli dlhotrvajúcej korupcii, vplyvu mocných oligarchov a politickému vplyvu na súdnictvo. V niektorých prípadoch EÚ

docielila zlepšenie, avšak v prípade **Moldavska**, korupcia je stále kľúčovým problémom. Čo sa týka výhod plynúcich z AA/DCFTA dohôd predstavených na príklade Moldavska a EÚ, môžeme skonštatovať, že obchodná a hospodárska spolupráca sa vyvíja pozitívnym smerom. EÚ sa stala hlavným obchodným partnerom Moldavska s podielom 52,7 % na jeho zahraničnom obchode. Prostredníctvom reform, modernizácií a podpory sa moldavské hospodárstvo pomaly mení na otvorené trhové hospodárstvo. Ekonomická a investičná pomoc od EÚ pomáha v rôznych sektoroch, ktorých výsledky môžeme vidieť už teraz na nových infraštruktúrach, podnikateľských inkubátoroch či programe Erasmus. Výhody tejto spolupráce boli taktiež značné pri okamžitej finančnej a materiálnej podpore EÚ počas pandémie COVID-19. Na najbližšie tri roky EÚ plánuje pokračovať v zveľaďovaní ekonomiky Moldavska prostredníctvom *Plánu hospodárskej obnovy* v hodnote 600 mil. EUR. Prostredníctvom výsledkov našej práce sme taktiež dospeli k názoru, že na druhú stranu Moldavsko je schopné poskytnúť možné investičné príležitosti pre EÚ v niektorých z jej dominantných sektorov a konkurencieschopných predností ako sú poľnohospodárstvo, vinárstvo či IT priemysel.

Je jasné, že v partnerských krajinách je stále veľa výziev, ktorým by mala byť venovaná intenzívnejšia pozornosť na ich možné riešenie. Najdôležitejšie je pokračovať v reformách a ich podpore zo strany EÚ, ale aj v užšej integrácii partnerských krajín do vnútorného trhu EÚ. Na zlepšenie prístupu musia krajiny VP pokračovať v prijímaní noriem EÚ a predovšetkým implementovať zásady právneho štátu vrátane vytvorenia nezávislého súdnictva a zbavenia sa korupcie. Pokračujúci nátlak Ruska, čiastočná okupácia územia krajín VP a súčasne aj priama vojenská operácia na Ukrajine (2022) však ešte viac sťažujú uskutočňovanie politických a ekonomických reforiem. Dlhodobým cieľom by podľa nášho názoru malo byť vyhnúť sa tomu, aby krajiny VP stáli pred voľbou buď – alebo. Takáto voľba môže prispieť k zvýšenej domácej polarizácii. Navyše ekonomické synergie zo sovietskeho obdobia stále podporujú regionálne podniky a priemysel. Hoci prínosy plynúce z pridruženia sú významné, prerušenie existujúcich väzieb s Ruskom môže byť zo strednodobého hľadiska nákladné. Pre EÚ by malo byť kľúčové posilnenie demokratickej vnútro politickej kompetencie v krajinách VP namiesto toho, aby bola len zdrojom externého financovania. Len tak bude mať šancu presadiť sa kultúrna a sociálna zmena potrebná na zakotvenie liberálnych hodnôt.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. BALÁŽ, Peter a kol. Medzinárodné podnikanie. Bratislava: SPRINT. 2005. s. 131. ISBN 80-89085-51-2
2. ČIHOVSKÁ, Viera a ČIHOVSKÝ Martin. Európsky marketing. Bratislava: Sprint dva. 2011. s. 7. ISBN 9788089393367
3. LIPKOVÁ, Ľudmila a kol. Európska únia. Bratislava : Sprint dva. 2011. s. 121. ISBN 9788089393336

Internetové stránky a iné elektronické zdroje

4. ADAMSKI, Lukasz et. al. Eastern Partnership: The Opening Report. Warsaw: THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. [online]. 2009. s. 61. Dostupné na: http://pdc.ceu.hu/archive/00003766/01/Report_EP_2009_eng.pdf
5. BALFOUR, Rosa a ROTTA Alessandro. Beyond enlargement. The European neighbourhood policy and its tools. The International Spectator: Italian Journal of International Affairs. [online]. 2005. s. 7-20. Dostupné na: <https://sci-hub.se/https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/03932720508457107?scroll=top&needAccess=true>
6. BROZOWSKI, Alexandra. Euractiv. EU reproves Belarus' walkout from the Eastern Partnership. [online]. 29. 6. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/eu-reproves-belarus-walkout-from-the-eastern-partnership/>
7. BULGARI, G. Gabrielle. Mapping the EU–Republic of Moldova Trajectory: Roadblocks on the Way to Economic Integration with the EU. Romanian Journal of European Affairs. [online]. December 2015. s. 44-45. [cit. 7.2.2022]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2700041>
8. BULGARI, G. Gabrielle. Mapping the EU–Republic of Moldova Trajectory: Roadblocks on the Way to Economic Integration with the EU. Romanian Journal of European Affairs. [online]. December 2015. s. 49-52. [cit. 7.2.2022]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2700041>
9. CBI. What is the demand for grains, pulses and oilseeds on the European market?. [online]. 17.01.2022. [cit. 26.3.2022]. Dostupné na: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/trade-statistics>

10. COVAS, Svetlana a CHIȘCĂ Maria. The role of the EU-Moldova Association Agreement in the development of the national economy of the Republic of Moldova. EU – A SPACE OF OPPORTUNITIES AND CHALLENGES. Jean Monnet Publication. Chișinău. 2017. s. 77-78. ISBN 978-9975-3129-6-7. Dostupné na: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Publicatia_JM_EU2INNO_FINAL.pdf#page=77
11. CROMBOIS, J. The Eastern Partnership: Geopolitics and policy inertia. European View. [online]. 2019; s. 89-96. Dostupné na: <https://scihub.se/https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1781685819836562>
12. DEBNÁROVÁ, Ľubica. Európska politika susedských vzťahov - hľadanie nových foriem partnerstva. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov. [elektronický zdroj]. Bratislava: Ekonóm. 2010. s. 33. ISBN 978-80-225-3034-7. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/konferencie/zborniky/Zbornik_prispevkov_MDK_2010.pdf#page=31
13. Education Encyclopedia – stateUniversity.com. Moldova. History & Background. [online]. [cit. 1.2.2022]. Dostupné na: <https://education.stateuniversity.com/pages/991/Moldova-HISTORY-BACKGROUND.html>
14. EEAS. Delegation of the European Union to Belaru, Belarus and the EU. [online]. 11.5.2016.[cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/delegations/belarus/15975/belarus-and-eu_en
15. EEAS. European Neighbourhood Policy (ENP). [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en
16. EU monitor. Partnership and cooperation agreement (PCA). [online]. [cit. 28.10.2021] Dostupné na: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh7gkuhng0wh>
17. EU Neighbours east. Factsheet: EU and Moldova. [online]. November 14, 2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/publications/eu-moldova-relations-factsheet/>
18. EU. Country Strategy Paper 2004-2006. National Indicative Programme 2005-2006. Moldova. [online] s. 5 [cit. 3.2.2022]. Dostupné na: <https://vdocument.in/reader/full/country-strategy-paper-2004-2006-national-indicative-country-strategy-paper>

19. European Commission. Commission proposes visa-free regime to Moldova. [online]. Brussel. 27 November 2013. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_13_1170
20. European Commission. THE EUROPEAN UNION AND MOLDOVA. [online]. 11.2021. [cit. 14.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-11/near_factograph_moldova.pdf
21. European Commission. Trade defense. [online]. [cit. 22.10.2021] Dostupné na: https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/index_en.htm
22. European Commission. Visa liberalisation with Moldova, Ukraine and Georgia. [online]. [cit. 12.2.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/international-affairs/collaboration-countries/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia_en
23. European Commission. Visa Facilitation and Readmission: the agreements between the European Union and Belarus enter into force. . [online]. 1.7.2020. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/news/visa-facilitation-and-readmission-agreements-between-european-union-and-belarus-enter-force_en
24. European Council. Eastern Partnership. [online]. 2021. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/>
25. European Council. EU relations with Belarus. [online]. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/belarus/>
26. European Training Foundation. [online]. 2021. [cit. 26.11.2021]. Dostupné na: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-06/platform_work_armenia_1.pdf
27. European Union. EU support to Eastern Partnership countries in tackling COVID-19. [online]. 2021. [cit. 20.11.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-09/coronavirus_support_eap.pdf
28. Európska rada Európskej únie. Obchodná politika EÚ. [online]. [cit. 22.10.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/trade-policy/>
29. FAINA, Tatiana. Koluman Law. European Union: Potential Investments Opportunities In The Republic Of Moldova. [online]. 25.03.2021. [cit. 26.3.2022]. Dostupné na: <https://www.mondaq.com/economic-analysis/1050938/potential-investments-opportunities-in-the-republic-of-moldova>

- 30.** GUDIM, Anatol. Moldova Within Wider Europe. Problems of Economic Transition. [online]. Routledge Taylor & Francis Group. 2005. s. 19-32. ISSN 1557-931X
- 31.** HOEKMAN, Bernard et. al. The EU's Market Access Strategy: does it reach its main goals?. Italy: European University Institute. 2017. [online]. s. 38 ISBN 978-92-846-2451-5 Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603860/EXPO_STU\(2017\)603860_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603860/EXPO_STU(2017)603860_EN.pdf)
- 32.** HOSNY, Sadek Arm. Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Political Literature. USA: International Journal of Economy, Management and Social Sciences. [online]. May 2013. s. 134. ISSN 2306-7276. Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.685.3445&rep=rep1&type=pdf>
- 33.** International Crisis Group and Crisis Group interview. MOLDOVA'S UNCERTAIN FUTURE Europe Report N°175 – 17 August 2006. [online] EUBAM. Odessa, May 2006. s.4. [cit. 24.2.2022]. Dostupné na: https://www.files.ethz.ch/isn/23779/175_moldova_s_uncertain_future.pdf
- 34.** KOLB, Melina. What Is Globalization? And How Has the Global Economy Shaped the United States?. USA: Peterson Institute for International Economics. [online]. 2018. [cit. 20.10.2021]. Dostupné na: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization>
- 35.** LATHAM, Ernest et. al. Encyclopedia Britannica. Moldova. [online]. 9.8.2021. [cit. 1.2.2022]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Moldova>
- 36.** MALGORZATA, Jakubiak. Prospects for EU-Moldova economic relations. [online] CASE – Center for Social and Economic Research. Warsaw. Poland. 2006. s. 42. ISBN 978-83-7178-420-0.
- 37.** MCDEVITT, Andrew. The State Of Corruption: Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine. Germany: Transparency International. [online]. 2015. s. 2-3. ISBN: 978-3-943497-83-0. Dostupné na: https://images.transparencycdn.org/images/2015_StateOfCorruption_AMAZGEMDUA_EN.pdf
- 38.** Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Ciele spoločnej obchodnej politiky. [online]. [cit. 22.10.2021]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vztahy-s-tretimi-krajinami/spolocna-obchodna-politika-eu/ciele-spolocnej-obchodnej-politiky>

39. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Integrovaná tarifa Spoločenstva (TARIC). [online]. [cit. 27.10.2021]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vztahy-s-tretimi-krajinami/colna-politika/integrovana-tarifa-spolocenstva-taric>
40. Ministry for Foreign Affairs of Finland. Visa facilitation agreements. [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: <https://um.fi/visa-facilitation-agreements>
41. Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova. Implementation of the Association Agreement. . [online]. [cit. 12. 2.2022]. Dostupné na: <https://mfa.gov.md/en/content/implementation-association-agreement>
42. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 232/2014 z 11. marca 2014, (Ú. v. EÚ L 77, 15.3.2014, s. 27 – 43)
43. Open Government Partnership. EU for Integrity Programme for the Eastern Partnership. [online]. 2021: [cit. 27.11.2021]. Dostupné na: <https://www.opengovpartnership.org/eu-for-integrity-programme/>
44. Open Media Hub. The European Neighbourhood Policy. [online]. [cit. 28.10.2021]. Dostupné na: <https://openmediahub.com/eu-basics/european-neighbourhood-policy/>
45. PARMENTIER, Florent a VERLUISE Pierre. EU The Eastern Partnership. Diploweb. [online]. 21.11.2013. [cit. 26.11.2021]. Dostupné na: <https://www.diploweb.com/EU-The-Eastern-Partnership.html>
46. POPA, Ana et. al. A Free Trade Area between the Republic of Moldova and the European Union: Feasibility, Perspectives and Potential Impact. Expert Grup. [online] January 2009. [cit. 2.2.2022]. Dostupné na: http://pdc.ceu.hu/archive/00006732/01/ExpertGrup2009_FTA_EU_Moldova.pdf
47. PWC. Investing Guide Moldova 2016. MIEPO. [online]. 2016. s. 32-35. [cit. 25.3.2022]. Dostupné na: <https://www.pwc.com/md/en/publications/assets/moldova-business-guide-2016.pdf>
48. RINNERT, David. The Republic of Moldova in the Eastern Partnership: From "Poster Child" to "Problem Child"?. Friedrich Ebert Stiftung. Germany. 2013. s. 3. ISBN 978-3-86498-619-2. Dostupné na: <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10184.pdf>
49. RUSU, Iulian. Five Years of EU-Moldova Visa Free Travel. Facilitating Effective Visa Liberalization in Georgia, Moldova and Armenia through Experience Sharing. [online]. October 2019. s. 22-36. [cit. 13.2.2022]. Dostupné na: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Compendium.pdf>

- 50.** SANDU, Ioana. EU-MOLDOVA TRADE RELATIONS: COMPETITIVE ADVANTAGES OF MOLDOVAN INDUSTRIES ON THE SINGLE MARKET. EUROPEAN UNION AT CROSSROADS: BUILDING RESILIENCE IN TIMES OF CHANGE [online]. EURINT. 2014. s. 194. ISSN 2393-2384. Dostupné na: https://cse.uaic.ro/eurint/proceedings/index_htm_files/EURINT2014_SAN.pdf
- 51.** SARIO. Spoločná obchodná politika EÚ. [online]. [cit. 27.10.2021]. Dostupné na: https://export.slovensko.sk/zaciname-s-exportom/spolocna-obchodna-politika-eu/?fbclid=IwAR1hxdbc3tI_vZyRMA3_SG1rHv8cG-k-86MhWFcgUkWWZGn_j8oei7oviO0
- 52.** SEYFULLAYEV, Ílgar. Protectionism and non-resource economic growth: Evidence from Azerbaijan. In Problems and Perspectives in Management [online]. Ukraine: LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”. 23.11. 2020. s. 121-129. ISSN 1810-5467. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/346400371_Protectionism_and_non-resource_economic_growth_Evidence_from_Azerbaijan
- 53.** Slovak Business Agency. Perspectives of doing business in Moldova. [online]. [cit. 25.3.2022]. Dostupné na: <http://www.sbagency.sk/en/perspectives-of-doing-business-in-moldova?nopaging=1#.Yj36OOrMJPY>
- 54.** Trade Justice Movement. European trade policy. [online]. [cit. 2.11.2021]. Dostupné na: https://www.tjm.org.uk/trade-issues/european-policy?fbclid=IwAR2BUOXOE9cExgGAlqSC0nSC_V_k-4WO0Y8DBBLZc66WBJ4DZSdMK3GoLJM
- 55.** Zmluva o fungovaní Európskej Únie. Piata časť. Hlava II. Článok 207
- 56.** Zmluva o Partnerstve a Spolupráci medzi EÚ a Moldavskou republikou. 24.6.98